

«О ТРИОДИ»^a

Часть 1

О ПОСТІ

Вступна заввага

Тріодь Львівської Ставропігії з 1906 р. не відрізняється від російських видань Тріоди. Випущена лиш в ній на 2 Неділю поста Служба Григорія Палами, а на 1 Неділю т. з. «Чин православія». Прочі ріжниці суть малі і число їх мале.

Пропонуючи деякі зміни — додатки або поминення — спираюся на Тріодах грецьких (вид. Болонське 1724 і Римське 1879) — крім того на Тріоді постній вид: у Львові в Ставропігії р. 1717, а також на церковних типиконах — Унгварським з 1901 (Др. Алекс. Микитин⁶), Перемильським з 1903 (о. Подолинського) і Львівським о. Дольницького з 1899, в яких найти можна деякі питомі давні звичаї Галицькі і Карпаторуські, крім того руководився і слідуєчими книгами:

1. Толковий Типикон — Михайла Скабаллановича — проф. Київської Академії Духовної — Київ 1910.

^a Документ публікуємо за машинописом, що зберігається у ЦДІА у Львові, фонд 201, оп. 4, од. зб. № 3919. Машинопис, очевидно, виконано за власноручним рукописом о. К. Шептицького. На сторінках машинопису наявні виправлення і доповнення автора. Окремі місця тексту, де потрібно було використати грецьке письмо, автор доповнив від руки, однак вже у готовому машинописі частину грецьких цитат реферату передано кирилицею. Пропоновані зміни у тріоді ц. сл. мовою не завжди граматично правильні, оскільки текст було приготовано для доповіді на засіданні літургійної комісії у Львові (1931 р.), а остаточна мовна редакція, мабуть, була передбачена вже при внесенні виправлень у ті Тріоді, які мали б бути видані після прийняття і затвердження пропонованих змін. Текст публікуємо в авторській редакції, з незначними виправленнями технічних помилок, які могли закрестися у машинопис при передруці. У цьому документі примітки, позначені кириличними літерами, належать редакторів, а примітки з арабською нумерацією походять з оригіналу і у них збережено авторські особливості цитування джерел. — (Прим. ред.)

⁶ Йдеться про видання: Микита Александр, *Руководство в церковный типикон которое в душеполезное употребление юношества составил и дополнил др. Александр Микита*, Унгвар 1901.

2. Пособіє к ізученю Устава Богослуженія Православной Церкви, — Конст. Никольського. — С. Петербург — 1894.
3. Постная Тріодь — істор. Обзор — І. Карабинов — С. Петербург — 1910.
4. Тріодь постная училище благочестія (о пості) А. А. Дмитрієвський — Київ 1904.
5. Principia Juris Ecclesiastici veteris Orthodoxae Orientalis Ecclesiae Евтимія Іоанновича Т. І. і П. — Новий Сад 1841/44.
6. Книга правил — св. Апостол, св. Соборов... і св. Отец. — Москва — 1911 & Віддаю цей реферат в повній свідомості, що є се праця цілком поверховна, не вичерпуюча ані 100-ої часті предмету — но, на жаль, при інших многих обов'язках а обмеженім часі, в якім треба було вже справоздання віддати — на жаль, не стати було мене на ліпшу.

1. ТРІОДЬ ПОСТНА

О Пості (гл. Тріодь постна — стор. 29)

Видається пожаданим в новім виданню Тріоди пропустити або всі, або більшу часть всіх рубрик, що відносяться до постної «трапези». За полишенням їх на місці промовляли би і старинність тих правил, і історична цікавість та значіння всіх тих правил. Однак противні згляди, мабуть, сильніші.

В перше треба би рішити питання, чи *взагалі* в книзі Тріоди мають бути поміщені і приписи щодо постної дисципліни? Давнійша монаша трапеза була якби продовженням Богослуження (чому відповідало і топографічне приміщення трапезної при самій церкві) — отже книга Богослужебна цілком слушно подавала також норми постного їдженя і пиття для монахів, — які то норми були лиш одним з видів богомільного подвизання аскетів.

На коли би Устав Постний мав бути і на дальше приміщений в Тріоді — то він мусів би в кождім разі тепер давати *практичні вказівки* не лише монахам, а *всім вірним*, до чого вони на точці посту суть *зобов'язані*, а до чого Церква їх *лише заохочує* під видом аскетичних рад умертвлення тіла. — Тої цілі теперішні постні рубрики в Тріоді зовсім не досягають — бо під видом *загальних* правил і приписів подають всуміш і то, що обов'язком і то, що радою, а що *історично* відносилось лиш до *монастирів*. Тоті рубрики постні мають однак деякий вплив і успіх негативний, а іменно тепер:

1) Вчать річ святу брати не в спосіб святий та поважний — (кілько то разів бачиться, що прочитання рубрики постної з Тріоди викликає лиш сміх у читаючого, бо зміст її так видається йому на теперішні часи дивачний) — а

2) Вчать, що може щось бути надруковане як правило, а ніким не бути заховане.

З другої сторони, поміщення в Тріоді лиш конкретних приписів постних Собору Львівського також не відповідало би цілі, бо Тріодь буде потрібна і в краях, де Львівський Собор не обов'язує, бо норми постні Собору Львівського не в однім різняться від практики, якої держиться наш нарід, що або заховує давню строгість посту — або в дечім з потреби часів сам собі дає розрішення — (н. пр., піст приписаний навіть в празники Храмові, коли випадають в п'ятницю або в середу); бо вкінци — приписане Собором відмовлювання молитов в місце посту єсть практикою, яка Восточній Церкві зовсім чужа.

Заким прийду до формального заключення сих міркувань, хочу тут дещо навести, що може служити провідною гадкою в будучім канонічнім поладнанню цієї справи:

I. Головні постанови о пості, які находимо у Восточнім Праві Церковнім, суть слідуєчі:

- а) *Аще кто (із клира) не поститься в святую Четиродесятницу пред Пасхою, или в среду или в пяток кроме предпятствія от немощи тілесния — да будет ізвержен; аще же мірянин да будет отлучен.* (Сс. Апл. пр. 69.).
- б) *Аще кто із клира усмотрен будет постящемся в день Господинь или в субботу кроме єдинія токмо (Великія Суботи) да будет ізвержен. Аще же мірянин да будет отлучен* (Сс. Апл. пр. 64.).
- в) *Аще кто (із священного чина или мірянин удаляется... от мяса і вина не ради подвига воздержанія, но по причині гнушенія, забив, что вся добра зіло, или да ісправиться, или будет отвержен* (Сс. Апл. прав. 51.).
- г) Подібне правило (Сс. Апл. пр. 53.) — грішителем названий той, що в празники не їсть м'яса і вина не з повздержности, а «гнушається».
- г) Собор Гангрський пр. 2 — ставляє під клятву того, що відсуджує від християнської надії людей, що з побожністю і вірою їдять мясо.
- д) *Аще кто із подвижников без тілесної нужди возносится і разрішаєт пости преданія к общему соблюденію і хранимїя Церквою да будет под клятвою* (Соб. Гангр. пр. 19.).
- е) *В четверток послїднїя седмици Четиродесятници не подобает разрішати пост і всю Четиродес. поститься сухояденієм* (Собор Ляодик. пр. 50.).

- є) *Богопровідники Апостоли ріша: Подобаєт во всяку среду і п'яток поститися всякому вірному, токмо аще не болізню возбранен єсть кто; в памяти же святих не разрішати поста но от діл упражнятися повеліша.* (Отвіт Патр. Кп. Ніколая на питання Йоанна Мніха Кормча) Л. 578.
- ж) *Аще навечеріє празника Господскаго в п'яток ілі в среду приспїєт, вечер пост празника ради не подобаєт разрішати* (Кормча — Л. 578. пит. 8.).
- з) *Іноком равноже і інокіяням не подабаєт в великую Четиродес. діла земная проходить і сих ради на віно разрішати і масло* (Св. Никифор — прав. 12. — Кормча гл. 58. Л. 597.).

По тим давним правилам Восточного права Церковного — головні засади дисципліни постної є слідуєчі:

1. Піст пасхальний є без сумніву *строгий* («сухояденіє» — по пр. Соб. Ляодик.) — але час того посту в перших століттях християнської ери був ріжний, не сорокдневний⁵⁶. — Установа посту пасхального сягає часів апостольських, бо, як каже Тертуліян — основою його були слова Спасителя «Єгда же отніметься от них жених — тогда постятся» (Мат. IX. 15.). — За часів апостольських і пізніше ще через ціле II і початок III-го століття сама Пасха була лиш отауротцов, то єсть обходилася празнично лише пам'ять смерти Ісуса Христа і обходилася так винятково торжественним богослуженням, як і строгістю посту⁵⁷.

Висше цитований автор Скабалланович — в своїй науково-історичній розправі о Типиконі доказує, що Пасха воскресна доперва в протягу III-го століття стала в Церкві загально обходженим празником і також доперва тоді виробилася загальніша практика 40-дневного пасхального посту. Церкви Александрійська і Малоазійська найпізніше той звичай прийняли.

За часів апостольських і через друге а навіть третє століття практика пасхального посту була ще зовсім неусталена.

Св. Іринеї (Єпископ Ліонський, Грек родом — вмер 202 [року]) — в писмі своїм до Папи Віктора в справі часу обходження Пасхи (Письмо

⁵⁶ Гляди Мих. Скабалланович — проф. К. Дух. Акад. — «Толковий Типикон». Київ — 1910. стор. 44/45. і 63/67. — і І. Карабінов — «Постная Тріодь», — Ст. Петербург 1910. стор. 2-16.

⁵⁷ Слідом цього є торжественний [вхід] Вечерні у Велику П'ятницю (з винесенням Плащениці), яка рівнається Вечірням трох найбільших празників Різдва, Богоявлення і Пасхи, — а також Утрення Великої Суботи, яку береться в П'ятницю вечір торжественністю уступає лише Утрени Пасхальній.

це в частині заховав нам Евзевій в своїй Історії Церкви⁵⁸) так пише: «Ріжні суть погляди не лише о дні а і о самім виді поста⁵⁹; а іменно одні думають, що треба постити лиш один день, другі що два, інші що ще більше; а декотрі вираховують той день свій з 40 годин дневних і нічних (*οἱ δὲ θεσσαράκοντα ὥρας ἡμερῖνᾶσ τε καὶ νυκτερῖνᾶσ συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν οὐτῶν*). Така ріжнообразність в захованню зайшла не в нашім часі, но о много давнійше у наших предків, які мабуть не заховали в тім більшої точности, і попросту частний свій обичай переказували потомству. Помимо того они всі заховували згоду, а також і ми жиємо в згоді, а ріжнообразністю відносно поста, утверджується згода на точці віри».

Руфим (вмер 410 р.) перший переводчик Евзевія (а з ним і св. Іринея) на латинське дав тому реченню через розділення слова *θεσσαράκοντα* від *ὥρας* — значіння, що інші постять 40 днів, але свій день розраховують так, що разом складають години дня і ночі. Перевід цей є однак наглядно мильний⁶⁰.

На Востоці при кінці III віку зачало доперва входити в звичай продовжування пасхального посту через цілий тиждень (гл. Карабінов стор. 5 — так в «Дедаסקалях», що суть сирийського або палестинського походження з II половини III-го віку). — Св. Діонісій Александрийський (умер 265 р.) пише, що «Не всі рівно і однообразно проводять 6 днів посту; одні перебувають без їдженя цілих 6 днів — другі 2 — треті 3 — четверті 4 — а декотрі ані одного» — (Посл. Кан. пр. I) Карабінов (*liber citatus* стор. 9.), — є погляду, що доперва початок Чотиродес. треба помістити при кінці III або в перших літах IV століття.

Слідє з того, що в Правилах Апостолів (Правила 69) — слова «Чотиродесятница» не можна брати в тім значінню, які ми тепер тому слову приписуємо.

«Апостольські Правила» — разом зі Зборником «Апостольських постанов» котрих закінчення вони становлять зістали в теперішнім виді зіставлені доперва в половині IV віку. (Гл. Карабінов — *liber citatus* стор. 8.).

2. Восточне право церковне не хоче, щоби пощено в неділі і в суботи; а також в дні Празників Господських, Богородичних і нарочитих Святих, як припадуть в середу і в п'ятницю — строгість посту уменшується.

⁵⁸ Евзевій. Історія Церкви. Т.V. 24.

⁵⁹ Отже день празнувався перед усім постом.

⁶⁰ Гл. Цит. висше Скабалланович — сторона 65.

3. Блище одре́лення посту — його строгости а також і степе́нь розрішення від нього в дні празничні, воскресні і суботні належать вже до поодиноких уставів Церковних чи Типіконів Монастирських. Звідси в приписах постних в поодиноких століттях і в поодиноких місцевостях досить далеко ідучі ріжниці.
4. Регористичні дальше ідучі приписи постні, які находяться в Типіконі Московськім (гл. 32–36.) і в Номоканоні при більшім Требнику Московськім (іменно правл. 223, 225, 227, і інші), а які звідси перейшли і на нашу Тріодь⁶¹ — опираються не на загально принятих канонах церковних (Правилах Апостолів, Соборів і св. Отців), а на партикулярних уставах монастирських. — Переважний вплив мав тут т.зв. Тактикон Нікона Черногорця (монаха антиохійського, який жив в XI в.).
Аскетичні заохочення призначені для монахів маючи отже характер приватний увійшли в Номоканон при більшім Требнику що появился на Атоні доперва в XV — XV віку а відтак на Русі⁶². Приняття тих постних норм в загальну практику християнського життя через вірних було їм каноніч. основою.
5. Право Церкви Восточне узнає не лише недугу, але і всяку — «тілесну нужду» — за причину вистарчаючи до розрішення від посту; гріх і епітімія тоді, як хто розрішається без «тілесния нужди» (Собор Ганґрський 19).
6. Церков в перших часах дуже боїться *пересади* в заказуванню мяса і вина — щоби повздержність не набрала краски маніхеїзму (деякі сотворіння засадничо злі).
7. По монастирях іноки і інокіні суть в часі Великого Посту *необов'язані* до тяжкої праці, щоби могли віддаватися подвигам постним; отже є в тім признання, що до певної міри строгий *піст* не дасться *погодити з тяжкою працею*.
8. Конкретні постанови постні (Типікона — Номоканона при більшім Требнику і також Тріоди) живцем взяті від Греків і відповідають лиш

⁶¹ Приписують вони на пр., що риби є заказані в середі і п'ятниці цілого року — крім празників Господських і Богородичних; що у Великому Пості риба недозволена взагалі крім Благовіщення і неділі Цвітної; що в неділі і суботи Чотиродесятниці розрішення є лише на вино і оливу; що навіть у Великий Четвер заказана є олива; що в декотрі дні Чотиродесятниці взагалі не треба їсти і т. д.

⁶² В XV і XVI ст. «досвідчені старці» Атонської Гори з «многих правил» коротко зібрали правила для іноків святої гори, а передусім для *духовників*, щоби їм служили не за норму а за провідника в їх праці — тоті Правила суть т. зв. Номоканон при більшім Требнику.

грецькому *підсоню* (рістня полуднева о много богатша від нашої, а звірня надморських країв). В режимі постнім велике місце займають черепокожі черепахи (овочі моря), ікра, олива, овочі полудневі (смокви, мігдали, дактилі) а яко напиток вино, режим зовсім не достроений до умовин північних країв і убогого їх населення⁶³.

9. Давнійші т. зн. «Ктигорські Типікони» церкви Візантійської — Югословянської і нашої Словяно-руської, які переважно опиралися на Студійським уставі (н. пр. Устав Патр. Алексія поширившийся на Руси Діятипосіс Атаназія Атонського, Орбельська Тріодь, Типик Препод. Сави Сербського — Устава Маманта, *Ἡλίου τῶν Βωμῶν*, Пандократора) в приписах постних на Чотиродес. показують при різноманітності більшу *вирозумілість та ширше приноровлювання до потреб місця і часу* — як то пізнійше мало місце в московським Типіконі і Номоканоні (гл. Дмитрієвскую *liber citatus* «О пості» Київ 1904. стор. 33/38).
10. Вкінці, щоби мати певнійший і вірнійший образ правдивого духа давньої Восточної Церкви — на точці посту — до цього можуть нам послужити і деякі вискази Препод. Отця нашого Теодора Студита і численні тексти Тріодних Богослужень, що говорять о пості:
 - а) Св. Теодор так пише⁶⁴: «Понад міру напружуватись в подвигах не будемо, щоби при успіхах духових заховати і здоровля тіла — бо яка користь з початку бистро бігти, а потім зівсім зіслабнути і затриматися?»

А на іншим місци: «Може хто скаже, немовби щоденне прийняття страви було зі шкодою для совершенства посту; но якби так було то Господь не казавби нам щодня просити о хліб насущний (слідують приміри Ілії, Павла Тивейського, св. Антонія, які щодня в надприродний спосіб Богом були кормлені). Так як тіло через труд цілого дня мучиться і потребує відпочинку та покріплення — так і Сотворитель устроїв, щоби воно було покріплене *щоденним* прийняттям страви, і знов ставало спосібне до дальшого труду — а не було так розслаблене і виснажене, як то буває у тих, що по два, три, і більше днів не приймають страви, а від чого вони ані поклонів класти не в силі разом з другими ані як слід сильно співати, ані інших обовязків служби своєї сповняти. І так щоденне приймання страви

⁶³ А. А. Дмитрієвскій в своїй розправі «Тріодь постная училище благочестія» (о пості) виданий в Києві 1904. на стор. 44/45 представляє строго постне меню іноків атонських ідіоритмів з неділі або суботи Чотиродесятниці, — яка зробити може трапезу їх столом Люкульюса.

⁶⁴ Гл. Добротолюбіє — Т. IV. Стор. 390. Видання Атонського Пантел. Монастиря 1901. М.

не лиш допускається для немічних, але установляється і для со-
вершених по переданню Отців»⁶⁵.

- б) На многих місцях в Тріоді постній, читаємо молитвенні розважан-
ня, що дають нам правдиве зрозуміння посту, як його Церков наша
понамає.

Для приміру декотрі з них тут подаємо:

*«На всякое время пост полезен есть, изволяющим і творящим і: ниже
бо іскушение демонское дерзает на постящагося но і Хранители жизни на-
шея Ангели, люботруднійше с нами пребывают, постом очистившимся».*
(Понеділок Сирний: утро.).

*«Постом очиститися потщимся, от скверни прегрішенії наших, і ми-
лостію і чоловіколюбієм к нищим вниги в чертог жениха — Христа (По-
неділок Сирний: вечера.).*

*«Предочистимся нині, не брашни токмо, но і діяньми... Сице нам постити-
ся подобает, не во вражді і брани, не в зависти і рвенії, не в тщесловіі і лести
сокровенній, но якоже Христос, смиренномудрії» (Вторник Сирний: утро.).*

*«Пост не ошаяніє брашен точію совершим, но всякія вещественнія
страсти отчужденіє» (Вторник І. Седмици: вечера.).*

*«Постимся постом пріятним, благоугодним Господеви: істинний пост
єсть, злих отчужденіє, воздержаніє язика, ярости отложеніє, похотей
отлученіє, оглаголеніє, лжи і клятво-преступленіє сих оскудіній, пост іс-
тинний єсть і благопріятний» (Понеділок 1. Седмици: вечера.).*

*«Пост чистий, удаленіє гріха, отчужденіє страстей, любов ко Богу,
молитви приліженія, слези со умиленієм, і о убогих попеченіє, Христос
в писаніях завіща» (Понед. 2. Седм: утро.).*

*«Покаянія время, і жизни вічнія ходатай нам єсть постний подвиг, аще
прострем руки во благотвореніє: ничесоже бо тако спасаєт душу, якоже
подаєніє требующим, милостиня разтворенная постом от смерти ізбав-
ляет чоловіка: сію цілуім, ейже ничтоже равно, довольно бо єсть спасти
душі нашія» (Четв. 2. Сед; утро.).*

10. На сім місці треба однак підчеркнути і факт всім нам знаний з душпа-
стирського досвіду, а іменно що у нашого українського народу (а думаю
також і у народу російського, оскільки ще не зістав зіпсутий через біль-
шовизм) — єсть глибоко вроджене пересвідчення, що головним знаком
внутрішної святости є зовнішня строгість і суворість життя, отже
і посту; дальше пересвідчення, що для загалу Христіян, піст є одною

⁶⁵ Там же, сторона 514/515.

з *головиних* основ християнського життя важнішою н.пр. (в їх поняттю) від ходження в неділі і свята до церкви на Службу Богу; Піст стисло задержують дуже часто і люди, що з іншими заповідями не живуть в згоді.

Думаю, що не добрим було ігнорувати цей може атавістичний, але в дійсности психічний настрій нашого народу.

Видається, в міру як під впливом передусім міста і далеко ідучих диспенз — дисципліна посту і *на селі* слабне — зачинають слабнути також і інші о много ще важніші християнські звичаї нашого народу на селі, як пошана для традиції — в родині послух для старших — чистота сопружого життя, духова богомільність і т.д.

11. Піст *не лише для нашого народу і простолюддя* видається потрібним і *конечним*; філя злого так росте — активність адових сил така стає страшна, що час собі пригадати слова Спасителя: *єсть ворог, що лиш молитвою і постом дається поконати.* — Відай, що нашому поколінню взагалі по цілім світі — потреба о много більше молитви і посту, чим під впливом духа часу — в теперішнім світі лишилося.

По тих неудатних міркуваннях ось що позволяю собі пропонувати:

- а) З причин наведених на вступі, *випустити в Тріоді постній* — до теперішні *рубрики постні* або всі, або їх більшість — *яко зовсім не відповідаючі цілі* (спис сторінок де такі рубрики *находиться долучений*).
- б) Комісія Літургічна Міжепархіяльна висловлює свій погляд, що *потрібним єсть, на підставі жерел а відповідно до духа Восточної Церкви* — *узглядняючи при тім сі реальні обставини* — *випрацювати устав постній* в яким найшлиби свій висказ висше наведені засади.

Іменно на час св. *Чотиродесятниці* потреба уставу, котрийби і клав вагу на *духову* сторону посту, та вірних зобовязував до різних *добрих діл* в часі Посту і не відступав за далеко ідучими розрішеннями — від традиційних приписів восточної повздержности (не виключаючи на пр. навіть на деякі дні давних засад того посту $\xi\rho\omicron\phi\alpha\upsilon\alpha$ і $\mu\omicron\nu\omicron\phi\alpha\upsilon\alpha$), але приноровлював їх до обставин підсоння, здоровля і господарського положення вірних. Такий Устав через *доцільне і відповідне відновлення дисципліни посту* в нашій Церкві без сумніву *причинивбися* — і до чогось дуже важного — а іменно, *щоби серед вірних тої Церкви не лише заховалася, але і відновила і скріпила просто і сильно богомільність наших батьків.*

Список сторін в Тріоді Львівській з р. 1906. на яких *находяться постні рубрики*:

Сторони: 7, 29, 32, 43, 56, 74, 88, 116, 145, 155, 165, 347, 383, 406, 415.

ТРИОДЬ ПОСТНАЯ

За основу беру Тріодь видання Львівської Ставропігії з 1906.

Проектую слідуєчі зміни в новім виданні:

1. — Рубрики печатати червоним друком.
2. На 1 сторони перші дві стрічки: — *«Сіє єсть тріписінець, ... послідованіє»*
— *«Неділя в нюже... Фарісея»* дати яко другу часть Надпису — (великі букви).
3. на 2 сторони — *в тексті по стихирах покаянних а перед Каноном (ал. Х.)* додати: *«І поються сія стіхири покаянния от Неділя митаря і Фарисея даже до 3-я Неділи св. Четиродесятници»* .
4. На 7 сторони — *VI а лінея з гори зміняється.*
«Подобает відати, яко в Седмиці митаря і Фарисея устав разрішаєт мірян на мясо даже і в среду і в пятюк. Монаси же на кійждо день іміють разрішеніє на сир і яйця».
Друга часть слів: *«Аще же случиться празник Стрітенія...»* лишається без зміни.-
5. На 8 стор. — *в першім уступі Утрени (Неділя Блудного Сина) слідуєчі зміни:*
— *в 1-й і 2-й стрічці від слів «І полиелей...» до «третий псалом» — в місце їх — «к обичним двом псалмам полиелея припіваєм і третий псалом...».*
— *в 3-й стрічці по слові: «красную» — додати: «сице поєм даже до неділи соропустної — включительно»*
— *в тійже стрічці по слові «утреннее» — додати: «Воскресеніє Христово» — Псалом 50.*
6. На 12 стор. — *при кінці по слові «память» — додати: «іли святаго храму».*
7. Стор. 13 — *В субботу Мясопустну: в стрічці 2-й по слові: — «наших» — додати: — «І на Вечерни і на Утрени Єктенію Мирну і при конци єктенії: «Помилуй нас Боже» вземлем зо усопших» (Тріодь — Рим. Грець. Дольн.).*
8. Стор. 14 — *В тім уступі Утрени (Суб. Мясоп.) — трета стрічка по слові «посланій» — додати: — «єже о кончині, толкованіє Златоустого; і другое тогожде слово, єму же начало «вість могажди слово утішати болізнь» — і другая слова Йоаннова (Бес. 38, 40, 41 і 42.) і Андреева творенія; і слово Григорія еромонаха, єму же начало «о усопших в вірі память благодаренія»*

- в 1 уступі 2 стрічка додати «*по катізмі 16 ектенія малая обичная і сідален октойха*» .
- в тімже уступі стрічка 3 додати «*со своїми припіви, а слова від «Благословен... даже до «мертвих» по стрічці 4 опустити а на їх місце дати:*
- в стрічці 4-ій: «*Первая статія окончавається ектенією малою заупокойною*». «*Вторая же тропарми мертвих «Святых лик*».
- В посліднім уступі від долу — на стрічці 1-й межі «*По сем*» а «*Ектенія*» — додати «*малая*».
- 9. Стр. 15 – яко 6-а стрічка — додати:
- *чем же слово о усопших в толкованії Золотоустого, еже к Коринтом ко концу*» (Кон. Бес. 10-ої.).
- яко стрічка 10-а додати:
- «*По 3-тій і 9-тій пісни малії ектенії обичні, по 6-й мала ектенія заупокойна*»
- 10. Стр. 21 – По надписі — *Неділя Мясопустная* — додати: «*Сіє єсть втораго Пришествія Христова*» (Тип. Унів. з 1901. р. стор. 6).
- 11. Стр. 22 1-й уступ на Утрени Нед. Мясоп. стрічка 3-а по слові «*Поліелей*» — додати — «*На рїках*».
- 12. Стр. 29 – Межі Нед. Мясоп. а Понед. Сирним: 1-а стрічка Понеділка додати:
- Зри: *От понеділка сирнаго даже до неділи Томини: час запрещений*. — Послідна стрічка Неділі: додати «*конець мясояденія*».

О ПОСТІ

(Осібний аркуш)

- 13. Стр. 34 – Во Вторник сирний вечера: 1-у стрічку по слові «*покло-ни*» — перервати і тут додати цілий уступ о поклонах.
- V. Зри: *Ідіже* — *нарицається в Тріоді сей «поклон»* — *іли «метанія» подобает разуміти поклон меншій метаноїа мїкра творяй той поклон прекрещся покланяється сягающе десницею іли до земли, іли до колін*

Аще подобает класти поклон великий, Тріодъ сія глаголет «клон великій» — іли «до землі» — (человік не токмо голову і туловище но еще і коліні приклоняет — руками же і головою землі прикасається). Греци прежде (при малих поклонах) простирають руку, таже крестяться; ми прежде крестящися таже простираем руку. Народ же наш в Галицких странах кланяяся не простирает руку до землі іли до колін, но токмо крестяся кланяється; даже при великім поклоні не колінама — а токмо руками і челом сягая до землі.

Мотив: баламуцтво названь і не знати коли які поклони. Нпр. з тексту Тріодій і грецьких і словянських слідує що: На Вечірні — при 3 тропарах — є поклони малі.

На Обідниці — «3» — «Помяни нас Владико» — суть поклони малі.

14. Стр. 35 — В Среду Сирну на Утрени — в 7-й стрічці по слові «то-чю по» — додати — «Єктенії — Помилуй нас Боже». — 3 покл. вел..
15. Стр. 40 — 6-та стрічка від долу додати «По Да ісполнятся уста поклони великі 3».
16. Стр. 43 — По 3-й стрічці з гори додати: «Собор Львовській розрішає в среду і пяток сирні совершати Літургію св. Йоанна Златоустого».
17. Стр. 46 — стрічка передпоследна четверга сирного — в місце слова «великія» — дати «якоже указано єсть на вторник сирний вечера».
18. Стр. 57 — 7-ма стрічка від гори по словах: «святих на 8» — додати в скобках: (Твореніє Пр. Господина Теодора Студита).
19. Стр. 65 — В наголовку на «ізгнаніє Адамово» а «сіє єсть ізгнанія Адамова».
20. Стр. 66 — Неділя Сирна утро — 1-а стрічка в місце «І Полиелей» — дати «Поліелей і На ріках» .
21. Стр. 73 — 3-а стрічка з гори поправити «єже єсть» — на «яже суть» — і вмісто «две» «два» — дати «дві» — «дві». — І по последній стрічці від долу додати:
— Зри: Поклонов на Вечерни Неділі Чотиродесятниці не творим от начала Вечерни, но от «Сподоби Господи» .

- Між передпослідною а послідною стрічкою від долу додати
Зри: «По Прокімені подобаєт Єрею совлещи фелон і в епітрахилі станути пред святія двери» — сице да творить во всі Неділи Четиродесятници.
22. Стр. 75
- 3-а стрічка від гори по словах «на всякое время»
 - додати: «Господи помилуй 3-и» — «Слава і Нині» — «Чеснійшою» — «Іменем Господним...».
 - а на 4-ій стрічці по словах: «прочих 12» — додати: «малих і великій І».
23. Стр. 76
- на Понеділок 1 Седм. утра — II уступ тексту 3-а стрічка від кінця вичеркнути слова від «Таже...» до «нашем» — а в 2-ій стрічці счеркнути слова «І абіє» .
 - А при кінці уступу додати по «здішному обичаю Єрей кадя начинаєт»: «Слава Святій єдиносущній...».
24. Стр. 78
- Уступ III-й з гори при кінці по словах: «І чтеніє в Синаксарі» — додати в скобках: (в Пролозі дне онаго).
25. Стр. 82
- 1-а стрічка з гори по слові «поклони» — додати — «С молитвою Ефремовою».
 - Так само і на «Третій час» — Уступ II-й стрічка 3-а від долу по слові: «поклони»
 - По часі первім — додати заввагу:
Зри: «В церквах приходських у сей день по Богослуженіі дневном Єрей поучаєт своя духовная чада, како подобаєт приуготовляти себе к «святим Страстем Христовим і к правому ісповіданію гріхов своїх молящєся і постящєся во время Четиродесятници с большим преліженієм. — Наказавше їх доволно глаголет с коліноприклоненієм с Требника молитву, яже к началі поста святія Четиродесятници. Посем благословляєт їх глаголя: Благословеніє Господне на вас Того благодатію... Лик: Амінъ» (з Тріоди [?]).
26. Стр. 84
- 7-ма стрічка з гори по словах «поклони» додати: «с молитвою св. Ефрема».
 - На часі 9-м — 5-а стрічка з гори по слові «поклони» додати: «великій».
27. Стр. 88
- На Вечерни Понед. I-я Седмици послідний уступ, 4-та стрічка від долу додати: «великій».

28. Стр. 95 — На кінці великого Канона — стріч. 7-ма з гори додати:
«Поклін великий 1».
Так само на сторонах 108, 121, 134.
29. Стр. 115 — Три рази в уступах 4-ім, 6-ім і 7-ім від долу по словах
«поклони» — додати «великі».
— Між уступом кінцевим о пінію «Да ісправитися» — а слі-
дуючим, що зачинається від слів: «Аще праздник Обрі-
тєнія...» — додати новий уступ:
Зри: По Галицькому обичаю «Да ісправитися» первицею поєт
Єрей — вторицею Лик, стіхи вся три Єрей, по них же «Да
ісправитися» — Лик; — Послі же висшим гласом до полу
Єрей — от полу же Лик. Аще будуть два Лики, поють на
преміну; послідную же половину поють оба Лики купно.
Поюцу Єрею, Лика і Людїє клячатъ — єгда же Лик поєт,
Єрей клячить. — Єрей поєт «Да ісправитися» прежде от
страни преднія св. Трапези, — Стих I-вий от Южнія, 2-рий
от заднія, 3-тий от Сївернія, в конец первую половину 1-го
паки от преднія страни; кадить же куюжде страну святої
Трапези дважди, сиріч прежде начала пінія своего, і при
конци пінія Ликового (на «воздіяніє руку мою»), — тогда
бо покадив отходить на слїдующую страну св. Трапези,
яко да і тамо покадив, Ликую окончаваюцу готов будет
воспіти свой Стих. — Во время пінія — «Да ісправитися» —
со стіхами царскї врати довжши бити затворенї.
30. Стр. 145 — 6-а стрічка від гори додати «великі» по слові «поклони».
F — При кінці Богослуження з Пятка 1-ия Седмици додати
новий уступ:
«Вїдомо да будет — яко в Пятки 1-й, 2-й, 3-й, 4-й Седмиц
св. Четиродес. по всей Україні Кїевской Руси, даже на Полїсю,
Волини і пр. бивает от древних времен послїдованїє нари-
цаємое «Пассїєю» (Страсть), а совершається оно сице: «На
малїй повечерници по молитвах «Нескверная, неблазная» —
і «Дажь нам Владико» — Лик поєт Стїхіру Великого Пят-
ка — «Слава і Нинї» — «Тебе одїющагося свїтом яко ризою»;
по сем Єрей облечен в фелон і стоя на амвонї пред царскими
врати — начинаєт чести страсное Євангелїє с припїва-
ми пред і по чтенїю «Слава страстям Твоїм Господи» —

В П'яток 1-й четься от Матея гл. 26 і 27. в 2-й От Марка — гл. 14 і 15; в 3-й — От Луки гл. 22 і 23; в 4-й От Йоана — гл. 18 і 19. По Євангелії Лик поет стіхіру Вел. Субботи «Прідіте, ублажим Йосифа приснопамятного» — і бивает слово от Єрея к людем.

Посем повечеріє окончавається пінієм тропарів: «Помилуй, нас Господи, помилуй нас» — і пр.

Сія же вся воспоминаються зді по совіту, а не по повелінію.

31. Стр. 165

– *«Неділя первая» — 3-а стрічка наголовка в місце «в нюже... вспоминається» — дати: «сіє єсть побіди Православія над ересею Иконоборства» .*

– *до 4-ї стрічки «бдініє обичноє» — додати: «полагається Неділи ради (єже по Єрусалимському уставу по вся Неділи) но Служба Тріодна сея Неділи не імать Бдінія ниже Полиелея».*

32. Стр. 165

– *При кінці першої Неділі утра додати уступ:*

– *Подобает відати, яко в Древних Тріодах зді слідувала память Святаго Вселенскаго Седмаго Собора. По отпусті утра биваше Літія на місто особое, ідіже совершашеся чтение Срборное, в нимже биваше воспоминаніє благочестивих і православящих — а противнії незбожникове которіі святых ікон почитати възбраняшеся оглашенію і анатемі предане биваше. Ідущем же і возвращающемся со святыми Древми Кресними і честными ікони і со священним і божественним Євангелієм совершашеся пініє Канона възстановленія почитанія святых ікон а анатимотивованіє еретиков (Твореніє Г-дина Теодора Студита).*

33. Стр. 176

– *на долині послідня стрічка по слові «Мінеї» додати «і поклон великій 1».*

34. Стр. 202

– *По наголовку Субботи 2 — додати новий уступ:*

– *«Подобает відати: Служба Субботи 2-я, 3-я, 4-я св. Четиродесятниці не єсть ісключно о усопших, яко-же служба Субботи Мясопустної і Суб. яже пред Сошествієм; сего ради ектенія мирная і сугубая на Вечерни і Утрени — Суббот 2-й, 3-й, і 4-й бивая обичная; такожде обичні малі ектенії на 1-м стихословію і на каноні утра».*

35. Стр. 203 – 1-а стрічка з гори в місце «єдину» — дати 16.
– а 3-а стрічка по «Таже» — дати — «Катіз. 17».
36. Стр. 264 – при кінці Неділі 3-ї утра додати уступ:
Зри: «По Галицкому обичаю по отпусті Літургії такожде і по совершенію всякаго послідованія піваямаго в церкві от сего дне даже до окончанія часов слідуоцаго Пятка бивает поклоненіє честному Кресту. — Єрею пришедшу ко Траподу і воспівшу купно с лодьми «Кресту Твоєму поклоняємся...» «3-ди поюшу і Лику стіхіри «поклоненія», аще будет довольне число людей»
37. На Стр. 348 – а) В I уступі під наголовком Четверга 5-го, стрічка 4-а, по слові «ектенія» нове речення: *«по Галицкому обичаю начинаем Утреню яко обично абіе от «Слава Святій Єдиносушній...».*
– б) По послідній стрічці перед надписом «Канон великий» — додати — *«і по Галицкому обичаю поклон великий 1-н».*
– в) по стрічці 2-й від надпису «Канон Великий», зачинаючись від слів «творенія...» додати нову стрічку: *«ємуже поєму отверста пребивают Царская Врата і свіщи вжигаются на св. Трапезі».*
– г) по стрічці: *Припів — «Слава Тебі... слава Тебі» додати стрічку: «іногді «Помилуй мя Боже, помилуй мя».*
38. На стор. 392 – а) — по надписі «Послідованіє Акатіста» додати стрічку: *«по Галицкому обичаю поєм в час обичний утра».*
– б) по Кондаці «Взбранной Воеводі» — новий уступ: *Зри: «Єрей облечен в фелон разтворяет царскія врата і при св. Трапезі поет первую третицу Ікосів — Кондаків».*
– в) в посліднім а Linea — від долу стрічка 1-а слово «на немже» — змінити на «на ней же». В посліднім а Linea стрічку 2 і 3 вичеркнути а в місце її «повелівають же устави вси на сем Пінії стояти».
39. Стр. 394 – стрічка 3-а від гори в місце «глаголем» — дати «поєм».
– а по слові «другія» додати «три»; «б» при кінці цеї стрічки опустити.
40. Стр. 395 – Стрічка 4-а від долу в місце «чем другія шесть» написати: «поєм третую третицу».
41. Стр. 398 – По 4-й стрічці з гори заввага «пісней Псалтира не стіхословиться».

42. Стр. 399 – На 9-й стрічці від гори в місці «*чем оставльшееся шесть*» — «*поем последнюю третицу*».
43. Стр. 400 – По Кондаку «О Всепітая» — 2-а стрічка в місці «*чтеться*» — «*поеться*» — потім додати стрічку «*Єрей зді затворяє святія двери і отвлекши фелон в епітрахили совершает проче утрени*».
44. Стр. 403 – У долу в останній стрічці додати — «*На 9-й пісні поем — Чеснійшую*».
45. На Стр. 419 – у долу додати уступ: «*Подобаєт відати, яко в XV-XVI віці на Русі і на Україні⁶⁶ в понедільник, в вторник і в среду 6–2 Седмици св. Четиродес., на 3, 6 і 9 Часі чтомия биша первия два Євангелія (Матея і Марка), а на Страстну Седмицу оставали точію Лука і Йоанна; Євангеліє на 9-м Часі читаше Діякон.*

**Реферат о. К. Шептицького
Делегата Преосв. Такача**

**II часть
ТРИОДЬ ЦВІТНА**

За основу справоздання беру видання Ставропігії Львів, 1907 року.

До порівняння уживав:

- 1) 2 Грецькі Тріоди (видання Болонське — 1724 — і Римське — 1879/1883.)
- 2) Тріодь Цвітна 1 вид. Краківське у Фіоля 1491.
- 3) Тріодь Цвітна — Львівське видання — у Мих. Сльоски 1642.
- 4) Тріодь Цвітна — Київське видання (Лавра) 1747.
- 5) Тріодь Цвітна — Почаївська (Ч.С.В.В.) — 1786. Також Типікони — Перемиські (1870 і 1903) — Унґварський (1901) і Львівський о. Ізидора Дольницького 1899.

⁶⁶ Гл. Алекс. Дмитрієвскій. «Богослуженіє в Русск. Церкві в XVI віці» — Казань — 1884. стр. 205. Наведені там описи уставів.

Крім цього послугувався слідуєчими книжками, що о тім предметі пишуть:

- а) Константина Нікольського — «Пособіє к научанню Устава Богослуженія» — С.Петербург 1894.
- б) В. Прилуцького — Частное Богослуженіє в Русской Церкви в XVI і XVII в. — Київ — 1912.
- в) Алексія Дмитрієвського «Богослуженіє в Русской Церкви XVI віка» — Казань — 1884.
- г) Мих. Скабаллановича «Толковий Типікон» — Київ — 1910.
- г) П. Мансветова «Церковний Устав» — Москва — 1885.
- д) Алексія Дмитрієвського «Описаніє Літ. Рукописей «Типіка» Кієв — 1895.
- е) Synodus prov. Ruthenorum in Civ. Zamosciae 1720. Romae (Propagande) 1724.
- е) Acta et Decreta Synodi Prov. Ruthenorum — Leopoli 1891. Romae — 1896.
- ж) Служебники Супрасльські Ч.С.В.В. — 1727 і 1763.

Виданя Львівської Ставропігії 1907 є, щодо тексту, дуже старанне і добре. Якщо пропоную мимо того досить велике число — переважно додатків, то роблю це зі слідуєчих причин:

Доповнюю всі рубрики *о чтеніях* — бо уважаю за конечне, щоби чтеніям було привернене то перворядне місце в церк. Правилі Восточної Церкви, яке вони мали, а яке в нашій практиці (задля браку книжок по части) зовсім утратили.

Доповнюю всюди — подавання *творців* чи канонів чи стихир. і т. д. бо це наглядна наука, що ціле багатство змісту богослужебних молитов (філософічне і догматичне, аскетичне і літерацьке) походить від авторів, що жили за великих часів нашої Церкви, то є за часів церковної єдности з Римом.

Також доповнюю «*Акростихи*», де нераз в спосіб дуже простий, а глибокий, поданий зміст цілого «послідування».

Уважав також за корисне подавати відомости про *ріжні* літургічні відправи — котрі тепер вийшли з ужиття — а важні суть щоби знати історію нашого обряду, — а навіть деякі моглиби бути назад впроваджені — яко відповідні, — а нам питомі середники утримання і розбудження побожности.

Львівська Тріодь потребувала доповнення — в напрямі *парохіяльних і літургічних дійств* — щоби не була занадто *лиш монастирська*. (на пр. похід на могили в Пасхальні Свята, обхід засіяних піль на Зелені Свята і т. д.)

Не можна було, по моїй гадці, поминути мовчанням і ріжних Галицьких обрядів, які введені зістали чи то Замоїським Синодом — чи Львівським Синодом — чи дорогою новішого звичаю — а треба було їх подати з виразною заввагою — що то звичаї Галицькі, а не згальні звичаї Восточної Церкви.

Кермуючися повисшими засадами позволю собі пропонувати слідууючі зміни в тексті Львівської Тріоди з 1907 року.⁶⁷

1. На стор. 11 – 1-й рядок з гори по слові «стіхословіє» додати «Кат.16», а 7-й рядок по «стіхословії» — «Кат.: 17».
2. Стор. 26
 - а) в середині картини, по рядку «Псалом 50» додати: «Єгда єрей прочтет Євангеліє положит є на Аналогій близ Тетрапода между двіма свічникама горіющими, положением же вітвам на Тетраподі і ликом чтущим Псалом 50. Єрей кадить вітви от четырех стран Тетрапода і по окончанії Псальма і рекшу Діакону: «Господу помолімся» — Єрей чтет молитву велагласно «Над вербою».
 - б) Перед 5-м рядком від долу по молитві 1-й додати: «Мир всім — Глави ваша Господеви приклоніте — Молитва 2-а (Зри Требник о. Мишковського, стор. 501/502.) — таже кропить священною водою глаголя: Благословляються і освящаються вітви (і ваї) сія окропленієм священния води сія, во імя Отца + і Сина + і Святаго Духа + Амін».
 - в) додати «і поздіє на Каноні во время мирования».
3. Стр. 30 – 6-й рядок від долу по слові «Літія» додати в скобках (крестний ход), а при кінці рядка додати «причастником імущим в руках вербу»⁶⁷)
4. Стр. 41 – а) по написі «Четвероєвангеліє» — яко 2-й рядок дати: Зри: «аще в 6-ю седмицу Четиродесятници (в Понедільник, Вторник і в Среду) — не бі чтеніє первих двох Євангелій в сих трех днях на часіх 3, 5 і 9 чтуться всі четири Євангелисти (в Понедільник Євангеліє от Матея на два чтенія і пол Марка; в Вторник друге пол Марка і два чтенія от Луки до глави 16 включительно; в Среду же третіє чтеніє от Луки до конца і от Йоана чтеться на два чтенія до «нині прославиться син человеческій» (в гл.13).
- б) 12-й рядок з долу по слові «священник» додати — «облечен в фелон і отверз царскія врата».

⁶⁷ Дмитрієвський. «Богослуженіє в XVI в.», стр. 208.

5. Стр. 43 — по наголовку «Во С. і В. Понедільник вечера» — додати: — *Віжд: «В первих трех днех страстния Седмици по уставу должны совершатися токмо Літургія Преждеосвященних Даров. Аще в тія дни Єрей нікій хоцет літургісати Службу Златоустаго — в странах Галицких Собор Львовскій повеліваєт просити о разрішеніє, подобно як і на Среди і Пятки святої Четиродесятници».*
6. Стр. 46 — Оба уступи — о пості — пропоную лишити задля їх загальнішого змісту.
7. Стр. 64 — 11-й рядок від долу — від слова «З великія» до «малия» вичеркнути а в місце їх дати: «творим обичнїя поклони с молитвою св. Єфрема».
8. Стр. 68 — 3-й рядок від долу по «Даров» додати: «великія».
9. Стр. 69 — По надписі з гори додати («в Притворі»)⁶⁸ — «притвор» в значінню ширшім = не в церкві — для того при кінці будуть ще поклони — хоч в «церкві» вже поклони закінчилися. (гл. Вечірня).
10. Стр. 72 — Низше наголовка 5-й рядок по «трижди» додати: «с сладкопінієм із Ірмологіона».
11. Стр. 79 — На долині по слові «просто» додати: «В притворі⁶⁹ іли в келїях⁷⁰ без поклонов совокупно з обідницею, на нейже Блаженна без пінія, Вірую оставляється, а кондак о дни».
12. Стр. 80 — На 1 стрічці по надписі — по слові «час» — додати «дне».
13. Стр. 82 — 4-й рядок з долини по слові «малая» — додати «с возгласом Трисвятаго».
14. Стр. 84 — Низче надпису 2-й рядок по слові «Святителю» новий уступ: «Аще в монастырях с разсужденієм Настоятеля хоцет бити чин умовенія, ісходить священник (с Дїякони) вні великих дверей Церкви, держа в руці своєї кадильницу, предїдущу же кандиловжигателю с свіщником, і окрину⁶ уготовлену от Параекклесїярха к учиненім же Братїям двоенадесятим їмуцим умовенними бити от настоятеля, в нихже подобает бити Вратарю і Иконому»⁷¹

⁶⁸ Зри Тріодь — 1642.

⁶⁹ Тріодь Львівська — 1642.

⁷⁰ Типик — Дольницького.

⁷¹ Тріодь Львівська — 1642.

15. Стр. 86 – 3-й рядок від долу — по слові «Святитель же» — додати: «іли, аще в монастирі Ігумен».
16. Стр. 87 – а) 8-й рядок з гори по слові «Святитель» — додати «іли настоятель» то само в стрічках 10-ій; 11-ій.
б) 14-й рядок з гори по слові «Петрово» — додати в скобках (в монастирі же настоятель умиваєт нозі братям начениши от вратаря даже до еклесіярха іли до Иконома, іже єсть обдержай місто Петрово)⁷²).
17. Стр. 88 – 15-й рядок з гори по словах «кроплять ся братія» додати: «вся от умивальници»⁷³.
18. Стр. 91 – При кінці у долу додати уступ: «Відомо да будет, яко ниже Повечерница, ниже Полунощница в Церкві поєть ся — токмо в келіях».

Страсти

19. Стр. 92 – а) Під наголовком 1-й рядок по слові «знаменуєт» — додати: *поставляється такожде пред Царскими Врати Аналогій с двома свіщниками противу людей іміяй верху себе святоє Євангеліє*».
- б) 2-й рядок по слові від «благословившу...» до «...поєм» — вичеркнути, а на їх місце дати: «і Єрею вземшу епітрахилій творим...»
- в) В Тропарі стрічка 1-а слова «Таже Єктенія малая» — счеркнути.
- г) А по слові «Еклесіярха» — додати — «іже вжигают к всякому Євангелію. На Тропарі вшед Єрей в святий Олтар вземлет на ся і фелон, і отверз святия двері кадить купно с Діяконом святую Трапезу (аще не било кажденія в начало Утрени зді кадить вся по обичаю). Послі кажденія Єктенія малая без возгласа»⁷⁴.

^в В Посудину.

⁷² Тріодь Львівська — 1642.

⁷³ Тріодь Львівська — 1642.

⁷⁴ Тріодь Львівська — 1642.

г) По Тропарі другий рядок по словах «сподобитися нам» — додати «Лик же вмісто «Слава Тебi Господи» отвіщаваєт «Слава Страстем Твоім Господи». — «І чететься — (в місце «і четет»).

д) По надписі «Первое Євангеліє» — яко 4-й рядок — додати уступ: *Зри: «По уставах Словянських Євангеліє 2-е (інді же і 12-е) імаєт чести в Храмах престольних Архієрей, в монастирских же церквах Ігумен іли настоятель; прочіі же священодостойници по чину достойнства своего. Діакони аще суть, по ектенії малій премінше своя страни приступають до Аналогія, да якоже пришедшу Єрею до Аналогія бити, 1-му Діякону одесную, а 2-му ошуюю его. 1-й Діякон возглашаєт: «І о еже сподобитися...» Єрей: «Мир всім» — 2-й Діякон «Премудрость прости, услышим...» і паки 1-й «Воньмім».*

е) По стрічці «Слава долготерпіню Твоєму» — додати: «зді затворяють Діакони Царскія Врата»

20. Стр. 105.

а) В Типіках Унгварськiм і Перемильськiм є сказано, що від 8 Євангелія Діакон перестає кадити. В жадній з наших Тріодіі того не находжу. В Дольницькiм є згадка про це, но каже, що властиво перед кождим Євангелієм повинно кадитися. На случай якби Комісія уважала за відповідне в тій точці піти за нашими Типіконами то тут по 9-й стрічці а іменно по слові «Псалом 50» треба би додати: «от зді же Діакон перестаєт кадити на Євангеліє».

б) На долині, яко послідний рядок додати: «Єктенія малая».

21. Стр. 108.

— Яко 10-у стрічку від долу додати: *На 9-й пісні «Величит душа моя Господа» не поєм, но абіє Ірмос «Чеснійшую» і обичное каждеіє»⁷⁵.*

22. Стр. 109.

— В 7-ім рядку з гори додати по слові «Таже» — «Єктенія малая і».

22. Стр. 112.

— По надписі: «Євангеліє 12-е» яко 21-й рядок додати «на немже устав полагаєт каждеіє вся Церкве і Ликов і Братіі»⁷⁶.

⁷⁵ Так Дольницькiй.

⁷⁶ Так Око церк. і Типик Моск. (зри Дольн.) також і старі Типікони Перемильські 1870 і пр. — В Тріодях о тім не згадують.

В п'яток часи царські

23. Стр. 113. – З гори понад наголовком додати: *Зри: «В Святий і Великий П'яток утра прежде начала царских часов предуготовляется посреді церкви місто в образ гроба Господня, ідіже імає положитися Плащеница; мало низає сего міста поставляється украшенній аналогій Євангелія; Аналогій же Чтеній прочих поставляється низає сего».*
24. Стр. 114. – Цілий той уступ о Тропарах на стор. 114 і 115 дуже неясний, справляється його так як в Молитвослові Стравропигії з 1906 р. стор. 402. незмінюючи змісту.
24. Стр. 114. – Цілий той уступ о Тропарах на стор. 114 і 115 дуже неясний, справляється його так як в Молитвослові Стравропигії з 1906 р. стор. 402. незмінюючи змісту.
- а) Рядок 6-й від долу по словах «от двоюнадесяти» додати «страстных, іже вземлем по три на кїімждо часі» — решту цілого цього уступу від «глаголем» аж до «Слава і Нині» на 4-й стрічці від долу вичеркнути.
- б) останній рядок від долу при кінці додати «дважди».
25. Стр. 115. а) 1-й рядок з гори счеркнути; 62-й счеркнути слово «стіх» — а дати його на початок рядка 3-го; в 4-м рядку в місці «поєм» — дати «поет».
- б) По 6-й стрічці додати «І глаголет 2-й Лук».
- в) а в 8-м рядку — від слова «і другий» счеркнути до кінця, а в місці того дати «тойже тропар».
- г) цілком у долі по Апостолі додати уступ: «Єрей покадив во время Апостола, ізносить святоє Євангеліє на Аналогій і починаєт: «Премудрость прости услышим....» (І тако биваєт на всіх часіх).
26. Стр. 117. – Над надписом «Третий Час» 1-й рядок додати: «абіє, ілі о часі 7 дне».
27. Стр. 131. – а) Рядок 11-й з гори по слові «скоро» додати «без пінія».
- б) рядок 3-й з долу в місці слова «зді» — дати «єже» а в місці слова «преданіх» — дати «правиліх».
- в) цілком у долі додати 2 уступи о пості з Тріоди Львівської 1642. — (стор. 161. на обор.).

Зри: «В Студітові же Типиці повелівається, да в Святий Великий Пяток, Святия Великія Седмици сніди по первій Неділи Поста довліють. Святия же Гори Типик разсуждает в Великій Пяток ясти хліб і суровое зеліє; акоже і в другом разсужденіі, томужде послідовательно свідітельствуєт глаголя: В великій убо Пяток, аще єсть возможно, неподобает ясти, якоже отци повелівають. Обаче убо не по правилу імами се, еже не ясти тогда совершенно. Но противу силі коегождо положено бисть от Отець.; і сего ради аще єсть мощно держати два сія дни пост,

Пяток і Субботу, добро і пріятно єсть; аще ли ні, поне в Субботу; в Пяток же хліб і суровое зеліє ясти, і воду пити; обаче і в сем — якоже каждо хоцет і может. Точію все с разсужденієм Настоящого іли Іскуснійших».

В. Пяток — винесення плащениці ⁷⁷

28. Стр. 133. — По надписі 1-й рядок додати з початку «о девятом⁷⁷ іли».
29. Стр. 134. — Висше 14-го рядка з долини «Вход з Євангелієм» дати «на Слава і Нині» — Єрей облакається в священнича одежди».
30. Стр. 136. — а) В середині картини 1-й рядок по надписі «Євангеліє от Матея» — додати при кінці «С припіваними яко і на послідованіі св. Страстей».
- б) Три рядки низше по надписі «На Стіховнах» додати цілий уступ: «Відомо да будет, яко поємим на Стіховні Стіхірам Єрей блачен во вся священная ризи ізнес Плащеницу із Сосудохранильници, разпространяет ю на св. Трапезі і кадить трижди; ликом же начинающим піти «Слава і Нині: Тебе одіющагося» бивает ізношеніє Плащеници і бивает обично сице: Первий священослужитель взем Плащеницу із Престола подают ю четирем Єреям облеченим такожде в фелони, іли аще обичай — четирем достойнійшим і старійшим от братства мірянам; таже взем святое Євангеліє, і положив на главі вступаєт под плащеницу;

⁷⁷ Так Київська Тріодь 1747 — і Типик. Перемиські Тріоди 1642 і грецькі о 1 Часі і Почаївська 1781.

Діяконом кадящим і предідуцим пономарам с рипіди і со свіщами обходять св.Трапезу, сіверними врати⁷⁸ ісходять на Церкву і бивает такоже (аще ведро) обход вні Церкве (єдиною іли трищи⁷⁹) возвращающимся же всім Церков полагають Плащеницу і Євангеліє на столі уготованом в образ гроба і Єрей кадить в окресть гроба трижди і прочая дійствія Вечерни послідуоть пред Гробом Христовим».

«В преділіх же Галицких бивает обход не токмо с Плащеницею но і с Святими Дарами; первий священнослужитель нося св. Дари ісходить царскими Врати; возвращеся же по обході в Церков ставляєть їх іли верху Скинїі в Олтари, іли полагаєт в особом кивоті верху Гроба; Кивот сей бивает іногда закритий свісающею запоною істканою тонко і украшеною яко да токмо мало прозріти сквозіню, убо аки в гробі полагається Спаситель — і тако бивает закритий даже до Неділи Пасхи».

31. Стр. 137 – а) 10-й рядок з долу — при кінці Тропаря дати: «(З — с великими поклонами)».
- б) По 7-м стрічці з долу додати уступ: «Зді бивает і слово Єрея до людей, по немже аще хочет Настоятель і молитва с коліноприклоненієм, яже в Требнику».
- в) По отпусті додати: «послі отпусту цілованіє Плащаници».
- г) «Зри: — В дочерних церквах приходских ізнесеніє плащаници бивает сице: По «Благословен Бог наш...» й «прийдіте поклонімся» абіє Поход со «Тебе одіючагося» і по поході положеніє плащаници на гробі — «Слава Тебі Христе Боже» — отпуст і «Благообразний Йосиф» трижди с поклонами».
32. Стр. 138 – 1-й рядок нисше надпису по слові «в келїях» додати «іли по Настоятелю в Церкві пред Гробом».

⁷⁸ Так у Греків і Болгарів — в Москві через царські врата.

⁷⁹ По Типікону Унгварському з 1901 читають при обході чотири Євангелія (Матей зач. 113; Марка зач. 66; Луки зач. 111; Йоана зач. 62).

Утренняя Єрусалимска ⁸⁰

33. Стр. 143 – а) 1-й рядок по наголовку по слові «нощи» — додати «или в соборних і приходских церквах в С. і В. Пяток с вечера по западі соннца».
- б) 1-й рядок по надписі «Утреню» — перші слова «Наченшу Єрею» счеркнути, а в місце них дати: «Священослужитель оболчен в фелон ісходить із олтаря царскими врати, і став пред плащаницею і покадив zaczynaє:».
- в) 3-й рядок — счеркнути слова («Отцу і Сину і Святому Духу»).
34. Стр. 144 – Перед самими «Величаннями» (енкомія) додати: «При пинії же непорочних с «Похвалами» подобает і священослужителям і братіям і людем стояй с восженними свіщами»⁸⁰. — Причина, бо це має характер Величання — торжественного а не звичайного Сідална. Так загально прийнято в преділах давньої Росії — у нас тим більше випадає — бо Найсвятійші Тайни виставлені.
35. Стр. 163 – а) 11-й рядок з гори о чтенію, по слові «чтенія» дати «в конець толкованіе Золотоустаго на Євангеліе...» а счеркнути «в толкованії Євангелія».
- б) По стрічці «і поєм Канон» — додати «припів же глаголем: «Слава Господи святому погребенію Твоєму».
36. Стр. 169 – а) по «Слава і Нині» на Хвалитех перед рядком «Славословіє великое» — додати новий уступ: «Єгда Лици поють Стихири на Хвалитех начальствующий Священослужитель і Діякони отходят от гроба і облакаются во вся священія одежди своего чина. Поєму же наславнику і прочіе священослужителіе оболчені «во фелони ідуть в олтар і всім собравшимся пред степени олтаря по отпінії Стихир Хвалитних — начальствующий Єрей возглашает: «Слава Тебі показавшому нам світ» — і поєм...».
- б) по надписі «Славословіє великое» сейчас дати другий новий уступ: «Окончавающюся Славословію бивает Вход с Євангелієм с Олтаря сіверними дверми пред Плащаницю (по всему якоже і на літургії) предідуцим свіщеносцям і Діякону лівому со кадилом, і Діякону правому со Євангелієм,

⁸⁰ Нікольский lib. cit. стр. 605.

і стануть пред Божіим Гробом, Діякони одесную і ошуюю Єрея, а прочіі священослужителіі на дві крилі мало нижає его і чають конца Трисвятому і стіхірі «Прийдіте ублажим Йосифа».

«По разсужденіі настоятеля может бити на Славословіі не токмо Вход со Євангелієм но і с Плащеницею — яко іміють различнія древнія монастирскія уставы Славянстіі»⁸¹. Совершаються же сія сице: «Начальствующий Єрей возглашает пред Гробом Господнем «Слава Тебі показавшему нам світ» — і священослужителіі подемяют плащеницу от гроба і несуть тацім образом, яко указано на Вечерни в С. і В. Пяток і Єрей с Євангелієм ідет под плащеницею, і вносять ю в олтар і полагають на св. Трапезі, знаменующе тім, яко Господь Ісус розпятий і погребенний «в гробі плотски», в тойже время бил «і на престолі с Отцем і Духом». «При пінії Трисвятого надгробнаго (егоже подобает піти косо) паки ісходять с олтаря пономари с рипіди і подсвічниками, діякони с свіщами і кадилом, наконец Єрей с Євангелієм под плащеницею, над держащим ю священником; і бивает в то время звон во вся і обносять плащеницу трищи окрест церкви во воспоминаніе тридневнаго пребиванія Спасителя нашего во гробі. Послі же трикратнаго обхода (внутр іли вні церкви) паки полагають плащеницу на гробі, а Євангеліє на аналогій пред гробом, і зді всі священослужителі чають оконченія пінія Стіхіри надгробной, по нейже граголет Єрей «Премудрость прости» і послідуєт прочее Утрени».

37. Стр. 170

– а) В 7-й стрічці вичеркнуті слова «Воньмім мир всім» і при кінці «воньмім» — а дати: «Премудрость прости». Тріоди грецькі і російські і наші н.пр. 1642 мають: «Воньмім мир і всім і пр.», але більшість старих Словянських уставів монастирських і Типиків — має «Премудрость прости». (гл. Дмитрієвській Богослуженіє в Р. Церкве XVI стр. 222, а також Типик Перемиський з 1870 у в на стр. 241⁸²).

⁸¹ Гл. Нікольський іб. cit. 606 і 607, Дмитрієвській: Богослуженіє в Р. Ц. XVI в. стор. 215/222 і цитовані там рукописні уставы ріжних російських монастирів.

⁸² Також гляди др. Микита — Типікон Унгвар 1901 стр. 109.

«По древнім Типіконом глаголет Настоятель точію: «Премудрость прости». Це видається тим більш відповідне, що сейчас потім на Прокімені знова Єрей глаголет: «Воньмім мир всім і пр.»

б) перед рядком в середині — «Таже Прокімен» дати «Воньмім, мир всім, Премудрость, воньмім».

Вечірня у В. і С. Суботу...

38. Стр. 173 – а) 1-й рядок по наголовку вичеркнути слова від «о часі...» до «...в одежду», а в місце них дати: «В часі поздном дне 9-ім или 10-ім клеplet Вечерею в великое Древо (Студійска же обитель і Святая Гора в 11-й час клепала есть, друзії же узакониша клепати егда солнце зайдет)⁸³. І собираємся в Церков і оболкшуся Єрею багряни или черния Ризи⁸⁴.
- б) В 3-й стрічці вичеркнути від «Обители» до кінця і цілу 4-у стрічку, а в місце них дати: «поємим же стіхірам Єрей с Діяконом отшед творит».
39. Стр. 174 – Понад Рядком «Вход с Євангелієм» — додати уступ: «Зри: На Вечерни с Літургією Св. Василія Великаго в С. і В. Субботу і малий Вход і великій бивають окрест плащеници; посреді храма пред плащеницею чтець читаєт Паремії і Апостола; тамже і Діякон проізносіть Єктенії і гласіть Євангеліє; і заамвонну молитву Єрей глаголет пред плащеницею».
40. Стр. 189 – а) 4-й рядок від долу в місце «черних» — дати «багряних или черних»^г.
- б) А при кінці 3-ї стрічки додати: «обычно в святое сія время ізміняються багряния індітія с престола, жертвенника і аналогія на світлія».

⁸³ Гл. Тріодь Львівська — 1642.

⁸⁴ По наших старих уставах і Грецькій Тріоді «абіє в світлія одежди» (гл. Дмитрієвскій lib. cit. стр. 223) — Робили так тому, бо вже на пареміях бувало крещення оглашених. (Мансветов lib. cit. 215).

^г Тут, як і в пункті 38, слова «или черних» дописано пером у машинописі.

41. Стр. 190 – По 11-й стрічці (Антідорі) два слідуєчі рядки вичеркнуті а в їх місце дати: *«Потом бивает обичное благословение хліба і вина с каждеіем і молитвою «Господи Ісусе Христе Боже наш благословивий пять хлібов...»*
42. Стр. 191 – Висше надпису *«О Повечерію»*: а) 6-й рядок при кінці по слові *«нощи»* — додати: *«іли час третий (по Типіку Студійському і Єрусалимському і Святия Гори) аще і в завіщеніях Святих Апостол, і іноді паки Отци даже до куроглашенія повелівають отговіватися вірним, Святий же шестий Собор в пр. 89 до полунощници постити».*
 б) 5-й рядок по словах *«по отпущеніи же»* — додати (якоже указано в Студійскім Уставі).
 в) В тімже рядку від слів *«і сідшим»* до кінця і цілий рядок 4-й счеркнуті а на це місце дати: *«і раздавае Келлар Братіям по укрузу хліба (яко в пол литри хліби умірени) і по б смоквей іли фініков і поединоі мірної чашици (красовулю) віна; «в неімущих же странах віна, іспивають братя квас от жита іли от меда все с безмолвіем і благоговііем»⁸⁵.*
 г) рядок 3-й зі самого початку додати: *«Єрусалимскій же Устав»* а по *«Греческій же»* счеркнуті.
 г) в тім же рядку по слові *«братіям»* — счеркнуті 3 слова, а на їх місце дати *«благоловеннія хліби і віно».*
 д) стрічку 2 від слова *«Четцу»* до кінця і цілу 1-у счеркнуті, а на місце дати: *«сівшим комуждо на містіх своїх с безмолвіем і благоговінством»* — і сейчас дальший уступ: *«Абіе по благословенію хлібов чтець глаголет начало «Діянія святих Апостол чтеніе» і читаються Діянія, як указано мало нижає».*
 е) Під наголовком *«Повечеріе»* — додати *«малое».*
 є) межі 6-а 7-м рядком з долини додати: *«Ми же оставляем проізволенію настоятеля».*
43. Стр. 196 – а) по наголовку *«Полунощница»* в 1-м рядку счеркнуті слова *«і абіе...»* до *«глаголем»* — а на їх місце дати: *«Єрей в епітрахилі і фелоні став пред гробом і покадив починает: «Благословен Бог наш» ми же «Амінъ».*

⁸⁵ Гл. Тріодь Львівська — 1642.

б) до посліднього рядка від долу додати в скобках: «(по-емий в глас 2-й подобні «Благообразний»)»⁸⁶.

в) по послідній стрічці з долу новий уступ: «Ликом поющим Тропар — Єрей покадив плащеницу ізимаєт ю от гроба і перенес в олтар полагаєт на св. Трапезі і паки покадив глаголет...»⁸⁷.

44. Стр. 197 — 1-й рядок з гори в місце «таже Єктенія» — «Єктенію».

Неділя Пасхи ^{86 87 88 89}

45. Стр. 199 — а) 1-й рядок по надписі «Святая великая Неділя Пасхи» по слові «утреннім» — додати: «обычно абіє по полунощи».

б) 2-й рядок по слові «кандила» — додати: «церковная пред святыми Иконами і панікандила посреди Церкви».

в) 4-й рядок по слові «другій же» счеркнути «в святом олтарі» а дати в то місце «пред святыми дверми і внутр святого Олтаря кандило свішаєт с тиміяном»⁸⁸.

г) 5-й рядок по слові «роздаєт» — додати: «екклесіярх».

г) 5-й рядок по слові «братії» всьо дальше і рядки 6, 7, 8 счеркнути, а на їх місце дати: «Таже настоятель взем честний Крест, і прочіі священници і діякони вземлют святое Євангеліє, і образ Воскресенія, і Ікону Пресвятия Богородиці, і інія честния і святія Икони, по чину їх. Братія же і люди вси вжигают свіци своя ісходяще вон; таже ізиде і настоятель со Єреї в притвор сіверними дверми предідуцим єму Діяконом і пономарям — а Ликом поющим стіхіру»⁸⁹.

д) Низше стіхіри «Воскресеніє Твое» — 2-й рядок не «со образом» — а «со образи».

е) З кінцем сего уступу по словах «Христа Бога нашего» — додати новий уступ в скобках: «(Зри: В началі Утрени Пасхальної прилагають ніції от преділ Галицких (містним Соборам в Замостю і Львові ничтоже новаго ту не узаконившим)

⁸⁶ Гл. Перемиські Типики 1870 і 1903.

⁸⁷ Типик Унґварський 1901 стр. 92 і Перемиський 1870 стр. 243.

⁸⁸ Гл. Тріюдь Львівська — 1642.

⁸⁹ Гл. Тріюдь Львівська — 1642.

і ін обряд заїмствовани от Латинских Церков сих Стран: По отпусті Полунощници (священослужителям облешимся во вся світлія одежди) творять обход со Святія Дари; Начальствующій Єрей покадив по обичаю Божественнїя Тайни, прієм Сїя в руки, і обращає к людем начинає піти «Воскрес Ісус от гроба...» Лики же і людіе продолжают і обходять трижди окрест Церкви (аще ведро). Єгда же поход совершится, люди всі оставляються пред дверми церковными; Священослужителїи же с причетниками относят Святія Дари і по обичном кажденію сїя полагаєт Єрей іли Дїякон в Кївот на св. Престоли. Таже начальствующій Єрей взем честний Крест, і уставльшимся всім паки на поход і крестоносцу і пономаром і Ликам і Клиру с Євангелїем і Икони — ісходить настоятель із Олтаря і начинає Стїхіру «Воскресеніє Твое Христе Спасе» і Ликом поющим ю, ідуть усі в Притвор і биваєт кажденіє от Єрея і прочее яко указано прежде)».

є) Слїдующій уступ 1-й рядок по слові «кажденіє» додати — «вси ісходять із церкви».

ж) В тімже самім рядку по словах «врата Церкви, і» додати: «сїя затворив».

46. Стр. 201

– а) 5-й рядок з гори при кінці по «трижди» додати «і Воскрес Ісус от гроба 1-жди⁹⁰, (ми же днесь обично берем Ірмоси і Тропарїї кїйждо по 1-жди, Катавасїя тойже ірмос 1-й — межде пісньми же Христос Воскресе і Воскрес Ісус от гроба» — не поєм»)⁹¹.

б) рядок 6-й і 7-й слова від «десной» до «...начати» счеркнути.

в) рядок 7-й по слові «по чину» додати: «і вся люди і творить довольное обхожденіє с кадильницею, кадяже привітствует коегождо глаголя «Христос воскресе». — Дїякону предносящему єму лампаду і послїди же возвращаєся ко святым Царским Дверем і тамо кадить по чину, і отходить на сред церкви і покадив Дїякока отдасть єму кадило;

⁹⁰ Так Грецька Тріодь — Римська.

⁹¹ Тріодь Краківська 1491 каже брати Ірмос на 4, Тропарі на 6, а між піснями нічого не каже брати. Так само і Тріодь Львівська з 1642 р.

таже творить по обычаю поклони 3-и прямо образа праздника на среді і приклоняється мало к Лицам; і абіе Діакон покадить его самаго і подаєт кадило другому священнику покадив і того; і по томуждо образу биваєт кажденіе на прочіих піснях от всіх священник, елици аще будут по ряду посліди же Діякони кадятъ. Биваєт же сіе в сей єдин день токмо»⁹². Аще єдин Єрей биваєт, кажденіе токмо на 1 Піснѣ.

г) в 8-й стрічці з гори слова від «Вні...» ... до «...ріхом» счеркнути, а межі слова «день» а «Возглас» дати «і»⁹³ — так ціле речення буде значити, що і Єктенія мала і Возглас мають бути голошені *внутр* Олтаря від Єрея — Так кажуть грецькі Тріоди — і старі Словянські рукописні устави і видається відповідне торжеству — бо вні олтаря і Діяконом голосяться Єктенії звичайно.

47. Стр. 203 – 1-й рядок з гори «Ікос» додати («твореніє Романово») ⁹⁴.
– а) 14-й рядок від долу счеркнути слова «в уста» (в Тріоди з 1491 того нема ані в Тріодях Грецьких де обряд «цілованія» — дуже точно описаний).
48. Стр. 206 б) Врядку 10-м від долу перед словом «биваєт» — дати «Да».
в) Пред «огласительним словом Золотоустого» Тріодь з 1642 і в Дмитрієвскім (стр. 229) і цілий ряд там цитованих рукописних Типиків і Уставів кладе надпис: «Павлова уста, Христова уста — Христова же уста — Павлова уста — уста Златоустова — Христова і Павлова уста». Задля старинности варто би їх помістити в новім виданню Тріоди.
49. Стр. 207 – В середині по скінченні чтенія Золотоустого додати уступ: «Скончавшу же настоятелю таковое чтеніе речеть єму вся Братія, таже всі суції в Церкві равним гласом «Многа літ ти Владико»⁹⁵.

⁹² Гл. Тріодь Львівська — 1642.

⁹³ Гл. Дмитрієвскій lib. cit. стор. 228 — і Дольницький стор. 464 ув. 2.

⁹⁴ Зри Тріодь Грецька.

⁹⁵ Гл. Тріодь Львівська — 1642.

[†] Це речення дописане пером у машинописі.

С. Літургія в Неділю пасхи...

50. Стр. 213

– а) 2-й рядок з гори по слові «Євангелія» додати «*настоятелю стоящу в Олтарі на Горнім місті і святому Євангелію держиму пред ним от двою клирику*»⁹⁶.

б) Того самого рядка кінцеве слово «*глаголет*» — заступити словами «*Возглашает велегласно*»⁹⁷.

в) По 2-й стрічці з гори по слові «*чести*» додати «*і взем святоє Євангеліє творит поклон настоятелю і глаголет*».

г) В 7-й стрічці счеркнути слова «*пред престолом*»⁹⁸.

г) 12-й рядок по слові «*статіям*» — додати: «*в различных язицѣх*».

д) 14-й рядок повинен бути, що Настоятель стоїть за Престолом — на запад лицем, (Тут Дмитрієвський на підставі цілого ряду монастирських Службеників і Уставів, цитованих стр. 230. — каже, що священник за престолом звернений отже на запад читав Євангеліє «*на руках*» двох причетників служачих в олтари, а що проголошену священником статію з Євангелія повторяв діякон стоячи на солеї. Так само каже Нікольський стор. 617. — але неясно раз цитує Типик, що каже і старшому Єреєві стояти за престолом, а раз інше місце того Типика, де каже настоятелю стояти перед престолом лицем на Схід).

Тріюдь Львівська 1642 (стор.183) каже виразно ігуменові голосити «*В началі бі слово*», к западу лицем а Діякону каже повторяти лицем на Восток — отже пропоную тоту зміну в місце «*перед*» — «*за*», а в місце «*на восток*» — «*на запад*»⁹⁹.

е) 16-й рядок по слові «*Прочїї*» додати «*кїждо в іном язици*» — слова «*в церкві*» — счеркнути.

⁹⁶ Гл. Тріюдь Львівська — 1642.

⁹⁷ Гл. Тріюдь Львівська — 1642.

⁹⁸ Гл. Дмитрієвський стр. 230 і цитовані там рукопис. устави мон. і також Нікольський стр. 617 і цитований ним Типик Московський.

⁹⁹ Перемиський Типик з 1870 і 1903 — каже Єреєві стати перед престолом зверненим «*на восток*» — а так само Діяконові.

е) 17-й рядок по слові «єдиноци в» додати «висяшую в церкві».

ж) цілком у долу картки додати: «І биваєт в Неділю Пасхи і в всю святу Седмицу цілодневний звон, в знамя особаго торжества Церкве празднуюція побіду Господа над смертію і адом».

Благословеніє брашен, Артос, Панагія

51. Стр. 215 – Сейчас по 2-й молитві (на сир і яйца) додати: «і кропить меншаго священія водою, і раздають нищим і убогим от тіх приношеній, і себі мало в дом вземлют на Благословеніє». Такий додаток находимо в львівській Тріоді з 1642. Гарний і інтересний з точки суспільно-харитативної.
52. – а) Низше надпису 3-а стрічка по слові «Господня» — додати «на Іконостаснім місті пред Намістною Пречистою».
- б) 4-а стрічка по слові «Панагіяром» додати «в немже просфора сія покровена»¹⁰⁰.
- в) На 11-й стрічці по словах «велія на вся» — зачати а лінеа новий уступ такий: «Відати подобает нам Братіє і се: яко да будет нам утішеніє не плотское но Духовное, поминающим Божественное Спасово реченіє: Да не стячают сердца Ваша обяденієм і пянством; і Апостола, глаголюща: аще ясте, аще піете, але іно что творите вся во славію Божію творите. Паче же да будет утішеніє наше в послушанії святих Писаній і їх насищенії, ізрядні же в толикія Праздники, а не єже насищати утробу, лише правильнія міри, предання іноком от святих і богоносних Отець». «Начинаєм же чести на Трапезі от світоноснаго сего Дне толкованіє Золотоустова на Діянія святих апостол, іх же совершаем до Неділи Всіх Святих».

¹⁰⁰ Так Тріодь Краківська — 1491.

Тепер великими буквами осібно надпись. ЧИН О ПАНАГІЇ

«Биваємий в Монастирех по обичной трапезі на С. Пасху і чрез всю Світлуу Неділю, даже до Субботи Новия Неділи».

«Артос іже єсть просфора, і около Креста, єже єсть на просфорі написано сіє: «Христос Воскресе — Воистину Воскресе — покланяємся тридневному Єго Воскресенію» і положен єсть в Панагіярі покровен сий».

Тепер слідує текст знов *a linea* — від «По обичной трапезі». Стрічка 11 тексту Тріюди.

- г) В новім уступі рядок 3-й (теперішнього тексту 13-й) по слові «келар» додати в скобках («іли трапезар») ¹⁰¹
- г) Два ряди низше (5-й згл. 15-й) в місці «єдиножди» дати «трижди». (Так Тріюдь Краківська 1491).
- д) Передпоследній рядок від долу — від слів «і о сем» разом зі сліду-ючим рядком вичеркнути, а на місці него дати: «не поєм над нем обичнаго послідованія усопшим — но все послідованіє Воскресное се єсть: по єже реци Єрею «Благословен Бог наш», «Христос во-скресе 3-и» і «Воскресеніє Христова видівше» — Канон Світлія Неділи, Апостол і Євангеліє Празднику, на Хвалитех цілованіє і Отпуст. Сіє послідованіє от Греческаго Діялекту на Словенській язик, Єромніхом Гавриілом Протом Святия Лаври Атонскія пре-веден бисть» ¹⁰².

Вечерня в Неділю Пасхи

- 53. Стр. 216 – а) В 1-м рядку низше наголовка по слові «світільничном» додати: «Благословився Параекклесіярх у настоятеля і вшед в Церков, і вжег вся свіци, і кандила церковнїя, клеплет во вся колоколи довольно».
- б) 1-й рядок по надписі — по слові «одежду» — додати в скобках («Єрее же елици суть — на Вході токмо в фелоні».
- в) 9-й рядок з долу в місці «по трижди» додати: «іли» ¹⁰³.
- 54. Стр. 218 8-ий рядок по слові «в олтари» — додати — «на руках Діякона»

¹⁰¹ Так Тріюдь Краківська — 1491.

¹⁰² Тріюдь Львівська з 1642.

¹⁰³ Так і Тріюдь Київська — 1747.

Світлий Понеділок ..

55. Стр. 219 – а) 3-й і 4-й рядок по надписі — від слів «*кромі*» на 3-ім рядку — до «...*мандії*» в 4-м вичеркнути, а в місце їх дати «*оболчен в світлия одежди*» (Так каже Тріодь Львівська 1642. Київська Тріодь 1747 робить різницю між церквами монастирськими а приходськими, але видко, що то пізніша зміна і не відповідає теперішньому нашому звичаєві).
б) 7-й і 8-й рядок слова від «*В мірских...*» до «...*в ризи*» счеркнути, а в їх місце дати: «*Нам поющим Христос Воскресе — кадить Єрей святую Трапезу і весь Олтар; в началі же Канона ісходить і кадить церков і лики по чину*».
в) 12-й рядок «*Ікос і чтене*» вичеркнути, а в місце їх дати «*Ікос же не глаголем, но чтем Пролог*».
56. Стр. 220 – а) рядок з гори від «*творим*» до «*Предносяще*» — счеркнути, а в їх місце: «*бивает ход крестний в округ монастыря і предносятъ*».
б) Рядки 11-й, 12-й, 13-й і з 14-го до «*пісни*» счеркнути.
в) До посліднього рядка від долу додати: «*Загальниця чрез всю Світлу Седмицу*».
г) А сейчас низше новий уступ: «*Знай — яко по здішному обичаю бивает в Понедільник сей ход крестний і на кімитир (Пасха усопших) і читают Єреї ілі Діякони Євангеліє на могилах і правлять панахиди — яко на Світлу Седмицу указано в Требниці; аще безведре переносим на Світлий Второк ілі Томину Неділю. По Єрусалимску уставу творяху ход крестний на кімитир (літе ен то кой-метеріо — по гр.) і поминання усопших в Среду і Пяток Світлия Седмици¹⁰⁴ — а древле в Понедільник і Вторник Томиния Неділи служили панахиди¹⁰⁵*».
57. Стр. 222 – 3-й рядок з гори додати по «*Прокімені*» — «*великій*».
58. Стр. 224 – в середині
59. Стр. 227 – 6-й рядок
60. Стр. 232 – 3-й рядок

¹⁰⁴ Мансветов Церк. Устав стор. 216.

¹⁰⁵ Гл. Дмитрієвській «Богослуженіє». стр. 234.

61. Стр. 228 – У долу по надписі Четверга «вечера» додати новий уступ: «В світлий Четвер с вечера і в Світлий Пяток утра до обичня служби воскресня прилагаємо бивше послідованіє бившее от Господина Никіфора Калліста Ксантопула на живопріємний Источник Пресвятия Госпожи Владичици Богородици».
- Службу тоту подає Тріодь Київська 1747 і Тріодь Почаївська з 1785 в додатку «аще соізволим» можна би і в новім виданню при кінці помістити.

Томина Неділя --

62. Стр. 234 – а) В надписі по «Антипасхи» дати в скобках («Новая»).
б) Яко 3-й рядок по наголовку дати: «А службу в Миней прилучившагося Святого поем на Повечерници в туюже Неділю».
63. Стр. 238 – а) В середині уступ о Полунощниці — рядок 3-й по словах «на Полунощницу» додати: «Єгоже Акростихіс іли Краєгранесіє Міян се мелпа тин Трісиліон Фісін» — се єсть Єдино тя пою Трісолнечное Божество. (Твореніє Митрофана Смирненьського)¹⁰⁶.
б) По надписі «На Утрени» додати заввагу: «Подобает відати, яко от сея Неділи даже до Всіх Святих первое чтеніє на Утрени бивает в Діяніях Апостольских, і єгда скончаються с Бесід Златоустових»¹⁰⁷.
64. Стр. 242 – 1-й рядок перед словом «Сінаксар» дати: «Даже Пролог і Ксантопулов».
65. Стр. 244 – а) рядок 15-й по слові «Такожде і» дати «Катихисис яже суть...».
66. Стр. 245 – По 6-й стрічці додати: «по отпусті бивает роздаяніє Артоса, аще не бисть сіє в Світлую Субботу».
67. Стр. 247 – 3-й рядок по наголовку по «Повечеріях» додати: «і полунощницах» — а слідуєчий рядок 4-й цілий і з 5-го до слова «бивает» вичеркнути.

¹⁰⁶ Тріодь Грецька — Рим і Львів 1642.

¹⁰⁷ Тріодь Львівська — 1642.

Той уступ помагає на мильнім інтерпретованю Грецького Типика з 1615 (Венеція) котрий вичисляючи части правила в яких началі береться «Христос Воскресе» — не помістив Полунощниці — що зі сего не слід заключати немовби Полунощниця до Вознесенія мала бути в келіях — Зри Нікольский стр. 627 у в. I.

68. Стр. 248 – 9-й рядок по слові «*Ирмосов*» дати «*Канона Праздника*».
 69. Стр. 249 – 15-й рядок з долу в місці «*по послідовавшему уставу*» вичеркнути, а дати «*поєм же в келіях*».

Неділя Мироносиць

70. Стр. 281 – В середині перед Стихірою «*По что міра*» дати в скобках («*творци Кумули*»)¹⁰⁸.
71. Стр. 282 – Рядок 10-й по нїм додати: «*Знай — Сице Типик Греческий указует; На Руси же по древному уставу во всі воскресния дни даже до Вознесенія Стихіри на Стиховних піли Гласа не Пасхи*»¹⁰⁹.
72. Стр. 283 – а) Рядок 3-й по слові «*чтеніє*» счеркнути «*Діянія*» а дати «*В бесідіх Златоустових на Діянія, аще ність бесід, то в самих Діяніях*».
 б) Рядок 6-й з гори по слові «*Світом*» додати «*по Нині отпускаеши*» тропар «*Єгда снизшел*» — *Слава: «Благообразний», і Нині: «Мироносицам женам*».
 в) В тїм же рядку по слові: «*Троїчен*» додати: «*Твореніє Митрофана Смирненскаго: егоже краєгранесіє «То Тріссон имно тис Теархіас селас» — се есть: «Трегуби пою Богоначалія світ*».
 г) Рядок 7-й з гори слова від «*і ли*» до «*Томи*» счеркнути а в їх місці «*От Априля до Септемврія 1-го дне*»¹¹⁰.
 г) При кінці рядка 8-го додати «*но раздаваем іх на Трапезі і пред вкушенія обїда снідаем*».
73. Стр. 286 – Рядок 3-й з гори по «*Мироносиц*» додати: («*Твореніє Господина Андрея Критскаго*»).

¹⁰⁸ Так Тріодь Грецька — Рим і Львів 1642.

¹⁰⁹ Гл. Дмитрієвській lib. cit. стор. 235 і Тріодь Львівська 1641 на Великих Вечірнях 8.

¹¹⁰ Тріодь Львівська — 1642.

74. Стр. 291 – 1-й рядок при кінці в місце «*настояція стіхи*» дати в 1-му рядку «*настояцій*», а слово «*стіхи*» яко початок до другого рядка.
75. Стр. 294 – Рядок 4-й з долу не глас 1-й а «2-й».
76. Стр. 298 – а) стрічка 4-а від долу (з Нед. вечір.) счеркнути: від «*якоже*» до «*єсть*».
б) 6-й рядок з долини картки счеркнути: «*по отпусти*» — Також «*І Тропар*».
77. Стр. 300 – а) Рядок 9-й від долу в місце слова «*обычно*» дати: «*Якоже і на — Бог Господь*».
б) Низше рядку 9-го дати новий уступ: «*На Часах Тропару чрез всю седмицу імають бити: на 1 — «Єгда снизшел», на 3 — «Благодарный» і Слава Святому; на 6 «Мироносицам», на 9 — «якоже» і на 3-й — Кондаки на 1 і 6 Мироносиць; на 3 і 9 Святому. Аще два Святых 3-й час первому 9-й второму*».
В Тріодях, щодо того нема нічого. — В Типиках ріжно подають — так, як тут пропонується, є узгіднення Дольницького і Перемиського Типика.
в) 7-й рядок від долу послідне слово «*І Храма*» — а в 8-м рядку слово «*святаго*» — також від «*аще єсть*» до кінця счеркнути — а в місце того в 8-м рядку по «*тропар святаго*» додати: «*іли прошенія аще вземеться служба єму. Таже Кондак Мироносицам, Слава і Нині Пасхи (іли Слава Святому — і Нині Пасхи)*¹¹¹».
г) стрічку 4-у від долу, а 3-у до слова «*Мироносицам*», счеркнути — Зміни тоті потрібні, бо цілий цей уступ дуже неясний.

Неділя Розслабленого

78. Стр. 332 – а) 2-й рядок від долу по «*поєм*» дати «*Митрофана*».
б) А при кінці тогож рядка додати: «*єгоже Краєгранесія — «Аіно Трієс Се тин Міян Теархіян» (гр.) — се єсть: Воспою Тройце Твоє Єдино Богоначаліє.*

¹¹¹ Так Типик Перемиський і Дольницького: що і без Кондака Пасхи можна брати; но аналогія — з Неділею де каже взяти Кондак Пасхи.

Преполовеніе ¹¹²

79. Стр. 353 – По наголовку «Преполовеніе» додати: «Рядовому Святому поєм на Повечерници; точію Великим с Праздником»¹¹².
80. Стр. 356 – а) Рядок 11 від долу по «Єктенія» додати: «і поученіе Студітово» — а «отпуст» на кінець рядка.
б) Низше того рядка 11-го додати: «на Часіх Тропар і Кондак Преполовенія».

Неділя Самарянини і прочі

81. Стр. 387 – а) Кінець Вечерни — 3-й рядок від долу по слові «Бдінія» додати: «На Повечерници Святому рядовому поєм стихіри і канон; по «Достойно» Кондак Самарянина — Слава і Нині Преполовенія».
б) При кінці 2-го рядка по «гласа 4-го» додати «єгоже Краєгранесія «Тетартос імнос то Тео Митрофану» — се естъ «Четвертая пісьнь Богу Митрофана».
82. Стр. 431 – В середині по написі «На Литії» — і по «Слава» додати: «аще не будет Бдінія Всенощнаго глаголем сей «на Господи возвах».
83. Стр. 432 – а) В середині перед надписом «О Полунощници» додати: «рядовому Святому, аще не будет Бдінія, поеться служба на Повечерници, а...»
б) В середині по надписі «Полунощници» 1-й рядок при кінці додати: «Ємуже Акростихіс: «Канон го пемптос фоті то трісилію» (гр.) еже естъ «Канон пятый Світлу Трисолнечному».
84. Стр. 434 – а) По 12-й стрічці з гори додати: «Твореніе Йосифа Солуньскаго».
85. Стр. 442 – а) 3-й рядок з гори при кінці додати «і ісхожденіе».
б) А перед 2-м рядком дати: «Слава і Нині».
в) По Стихирі Євангельській яко 10-й рядок додати: «Таже 1-й Час в Притворі, і поученіе Студітово і конечний отпуст».
86. Стр. 444 – При кінці Вечірні то є по 12-м рядку з гори додати:

¹¹² Так Тріодь 1642.

- Зри: «Возслідование Сліпаго сягає токмо на Понедільник, Вторник і на Среду, в нейже поється купно с отданієм Пасхи і с Предпразденьством Вознесенія».*
87. Стр. 455 – а) 4-й рядок з гори по слові «Повечерїї» дати: «Служба рядовому Святому, іже в Среду, поється»
 б) По надписі «на Утрени» — 1-й рядок з початку додати: «царским Дверем отверстим».
 в) В тім самім рядку по слові «с кадилом» додати: «с свіцею» (Так Типик Перемиський з 1870 і 1903 і Нікольський).
88. Стр. 456 – Яко 5-й рядок з гори додати: («Твореніє Йосифово»).
89. Стр. 460 – Яко 3-й рядок від долу додати: «По Літургїї Єрей снимаєт плащеницу із с. Трапези і относить на обичное місто».
90. Стр. 461 – 2-й рядок по наголовку має бути: «по Благословен Бог наш» *чтец глаголет абіє Трісвятое, а Царю Небесний не глаголется* — решта від слова «до Неділи» — лишається».
91. Стр. 466 – По 9-й стрічці з долу додати: «С Бесід Златоустого».
92. Стр. 473 – 1-й рядок з гори зачати від слів «І чтем Пролог і по нем...»
93. Стр. 480 – У долу додати уступ: «Знай: Празднується Служба Величная Праздника до пятка, іже прежде Пятдесятници, і тогда отдается».
94. Стр. 492 – Рядок в середині до «о Литїї» — по слові «стіхіра» дати: «храму і».
95. Стр. 493 – Передпоследній рядок від долини по слові «гласа» додати: «ємуже Краєгранесіє — «Тон-ектон Умнон просферо Сої Фейотіс» — се єсть: «Шестую піснь приношу Ти Божество».
96. Стр. 496 – В середині до рядка «Канон Воскресен» додати: («Йоанна Монаха»).
97. Стр. 497 – 3-й рядок з гори по «пастирей» додати: («Твореніє Теофаново»)¹¹³.
98. Стр. 524 – По наголовку перші дві стрічки аж до слів «В Пяток і» счеркнути (бо неясні) а дати: «Катїзма рядова; на Вечерни все Праздника кромі чтенїї і Входа; такожде на Утрени в Пяток кромі Полиелея і Євангелія».

¹¹³ Гл. Гр. — Тріодь Рим.

Субота пред Пятдесятницею

99. Стр. 526 – О 1 рядок висше над надписом «В Пяток вечер» дати:
*«I поєм всю службу о усопших вечер і утро, в всем подобні,
 якоже указася в Субботу Мясопустную».*
100. Стр. 528 – а) 6-й рядок від долу по словах «наших і» додати «чет
 молитву «Боже Духов».
- б) 4-й рядок при кінці додати («Твореніє Теофана єгоже
 краестрочіє «Шестую припіваяу отшедшим Пісьн»; Таже
 по Каноні «Достойно єсть».
- в) Цілком у долу новий уступ: «Аще же прилучиться ні-
 коєго от великих Святих память (Єдиннаго іли Храма)
 в сей день — то в Гробници токмо поється Служба Суб-
 боти, іли по разсужденію настоятеля переноситьсѧ на
 четверток 6-й Неділи». Аще полієлейний, переноситьсѧ
 єго Служба на предідуцій четверток.
101. Стр. 529 – а) В рядках 9-м і 10-м по наголовку є сказано, що «на
 всіх Єктеніях Стіхословія і Канона поминаютьсѧ усо-
 пші» — (так само є в Тріоди Київській 1747 і Римській-
 Грецькій 1883. Тріодь Львівська 1642 нічого про це
 не каже. Тріоди Почаївській 1786 у Дольницького і Типіку
 Московським і в інших місцях сказано що Служба Субо-
 ти перед Пятдесятницею має бути та сама, що Суботи
 Мясопустної. Ми же в Суботі Мясопустній рішили на
 підставі Типіконів (Перемиських і Дольницького — хоч
 вони не є що до того совершенно згідні) — а також на
 підставі погляду Нікольського (л.ц. стр. 570.), що мають
 бути всі Єктенії заупокійні крім 1-ї на Стіхословію і на
 Каноні 3-ї та 9-ї пісні, що лишаютьсѧ звичайні — якщо
 при тому рішенню лишимосѧ, то і тут треба би додати:
 по стрічці 10-й з гори «Кромі Єктеній малих на 1-м
 Стіхословію і на 3 і 9 пісни Канона, які бивают обичні».
- б) Рядок 11-й по слові «Сідални» дати «Октоїха» і пере-
 ставити «мученични і мертвенни».
102. Стр. 530 – а) По 4-й стрічці з гори додати: «I чтем слово Йоанна
 Золотоустого утішительное о умерших, учительное же
 о Благодареніі і Хвалі Божіі ємуже начало «Перваго чело-
 віка Бог сотвори со всею тварію».

102. Стр. 530 б) По 5-й стрічці додати по слові «статії»: *«I поминает Єрей по 1-й статії; таже до 2-й статії допольнительная (тропарі мертвенні)»*.
103. Стр. 533 – по 9-й стрічці додати *«I чтеніє»*.
104. Стр. 534 – вище 4-го рядка з долу додати: *«Синаксар Миней»*.
105. Стр. 537 – В середині рядок *«О Стіховні»* — по тим слові додати *«От Октоїха»* — а при кінці *«Теофана»*.
106. Стр. 538 – В рядку *«О Літургії»* по слові *«іобразительная»* дати *«От Канона піснь 3 і б»*.

Неділя Пятдесятниці¹¹⁴

107. Стр. 540 – а) Яко 1-й рядок по надписі Вел. Вечерни додати: *«От сея Вечерни даже до отданія Празника «Царю небесний» поется з коліноприклоненієм ідіже обичай»*.
б) до 2-го рядка по *«Стіхословіє»* додати: *«Блажен муж» Катісма вся — Воскрено же не поєм ничтоже»*.
108. Стр. 543 – 5-й рядок з долу, по слові *«Чтеніє»* — дати *«В Бесідах»*.
109. Стр. 545 – а) 1-й рядок з гори счеркнути (через помилку тут поміщене чтеніє).
б) По 5-ім рядку о Каноні (в середині ку долови) по словах — *Косми Монаха* — евентуально додати: *«Поєм же припів Пресвятая Троїце, Боже наш слава Тебі — так каже Нікольський л.ц. стр. 636 Львівський Синод каже брати: «Слава Тебі Боже наш, Слава Тебі»*. Буде залежати від рішення в точці під числом 116-м.
в) до 9-го рядка з гори додати по *«в Богослові ємуже начало: от Праздници в кратці Любомудрствуем»*.
110. Стр. 548 – а) 4-й рядок з гори додати до *«Ікос»* (*«твореніє Романово»*).
б) Перед 10-м рядком тоє перед словом *«Синаксар»* додати: *«Пролог таже»*
111. Стр. 551 – а) Послідний рядок Утрени по слові *«Праздника»* додати *«I поученіє Святаго Теодора Студійскаго»¹¹⁴*.

¹¹⁴ Гл. Львівська Тріодь 1642.

- б) В рядку о Літургії (в середині картки) по тім слові додати: *«В день святія Пятидесятниці — «Царю небесний» поють с колінопреклоненієм ідіже обичай — іноді і трижди¹¹⁵»*.
112. Стр. 553 – а) рядок 5-й з гори счерннути (непотрібний).
б) яко 2-й рядок по наголовку Вечерни — додати: *«По обичаю¹¹⁶ абіє по отпусті Літургії неотходно начинаем Вечерню»*.
113. Стр. 555 – послідний рядок з долу слова *«на люди»* счеркнути, а на їх місце дати *«ко услышину всім» — «і не спішно»* — так як тут пропоную є в Тріоді Львівській в 1642. В Тріоді Грецькій того *«на люди»* нема. — Нікольський каже на стор. 638, що старообрядці молитви коліноприклоненія відмовляють звернені на *«восток»* а не до людей. Отже то новійший російський звичай, котрого не треба принимати.
114. Стр. 563 – Послідня молитва з коліноприклонних, яку маємо в Тріоді з 1907 то є VIII молитва з тих, що їх щодня священник при Вечірні відмовляє. І Тріодь Львівська з 1642 і Служебник Супрасльський (Василіянське в.) з 1727 і 1753 — тої молитви не мають, а яко послідню (сему) молитву дають молитву до Святого Духа (твор. Фільотея — Патріярха Царгородського). Тому, що то Празник Св. Духа, а між молитвами нема (крім Царю небесний) молитви до Нього — іменно між коліноприклонними, тому думаю, що в новому виданню треба ту молитву яко послідню з коліноприклонних прийняти; і так буде перша молитва до Бога Отця, III і V До Сина Божого, VII до Святого Духа, а по середині II, IV, і VI до Бога («Отже Єдиного в Пресвятій Тройці»). Ту молитву до Св. Духа — Кир Фільотея можна найти в Львівській Тріоді 1642 і в Літургіконах Супрасльських Ч.С.В.В. з р. 1727 стр. 372 і з р. 1763 (стр. 101). В Тріоді 1642 (стр. 401) — сказано — що у Греків вже на 6-й молитві кінчать і що та молитва Фільотея в їх уставах *«не обрїтається»* — але додає: *«Аще же кто не восхоцет Греком послїдовати да чтет послїдуоучу молитву (то є Фільотея). Та молитва важна є і тому бо сказує правдиву восточну науку о походженню Святого Духа —*

¹¹⁵ Гл. Типик Д-ра Микити. Унгвар — стр. 219 — 1901.

¹¹⁶ Також і на Карпато-Руси (гл. Ужгородський Типик).

- називає Його Духом Синовним — Духом Христа — Образом Отця і Сина і т. д. А є і глибока змістом і взнесла.
115. Стр. 566 – По отпусті Недільної Вечірні як останній уступ додати: «Рядового же Святаго Служба, ідіже і когда Екклесіарх осудить».
116. Стр. 570 – Чи правильно другий день Зелених Свят зветься у нас Праздником Пресвятої Тройці?
І Замойський Собор і Львівський Синод нічого в тому згляді не постановили — лише в списі праздників движимих помістили і Свято Пресвятої Тройці на 2-й день Зелених Свят. То опредєлення видається виключно походити зі скопійованя латинського калєндаря — без жадного звернення уваги на властивости наших Літургічних книг. Ані Грецька Тріюдь видана в Римі — ані Тріюдь Краківська (1491), ані Львівська 1642 — ані Київська з 1747 — нічого про цей Празник Пресвятої Тройці не згадують — навіть Почаївська Тріюдь з 1786 — зве Понєділок Днем Святого Духа, а лиш в скобках додає (по іним же Живоначальнися Тройци). Перемські Типики 1870 і 1903 на Понєділок не приписують Служби Пресвятої Тройці, а лиш де храм кажуть брати у Второк О. Дольницький каже і на Вечірні в Неділю і в Понєділок на Утрєні брати лишє Тропар Сошєствія (гл. Кондак) — а тільки при кінці малим друком зауважує, що: «аще присовокупляється Служба і Святій Тройці» (яко устав не імає нічєго же) — то каже брати вперєд Службу Святій Тройці, а потім Понєділка.
Цілий характер Богослужєння на Понєділок виразно показує, що наша Церква хоче в тому дні в особливий спосіб величати самого Святого Духа — Так як першого дня величала «Сошєствіє» — то є дар Святого Духа зісланий нам від Отця і Сина.
Надпис Понєділку є «Понєдільник Святаго Духа»¹¹⁷ — В неділю на Повечєрїю (отже вже служба Понєділка) беремо «Канон к Прєсвятому Духу».

¹¹⁷ В Супрасльських Служєбниках (1727 і 1753) — Понєділок названий: «святаго і животворящего Духа» — а подає він на той день аж 3 Служби — Сошєствія — Прєсвятої Тройці — і осібну Святому Духу.

Синаксар на Понеділок так зачинається: «В сій день, Понедільник Пятдесятниці самого того Пресвятого і Животаорящаго, і Всесильного Духа праздуем, єдинаго от Тройци Бога, єдиночестна і єдиносущна і єдинославна Отцу і Сину¹¹⁸. В сій же бо день Пятдесятниці святым Апостолом суцтвенно найде... Почести же ради к Всесвятому Духу і раздільні і в сей же день Пятдесятний узакониша праздновати Святії Божествения Отци, вся добрі разчинивши...».

Отже каже, що в цей день і раздільно — то є осібно почитаємо Святого Духа — котрого отже попереднього дня ми славили разом з Отцем і Сином.

Отже властиво якщо праздуємо Пресвяту Тройцю, то робимо то властиво в перший день Зелених Свят.

Такий погляд заступає Нікольскій (л. ц. стор. 636), пише він там: «Вся же Служба в день Пятдесятниці торжественна «возвишенная» — єсть розвиненням пісни, що її кожного дня співаємо в честь С. Тройці «Видіхом світ істинний пріяхом Духа Небеснаго... нераздільній Святії Тройці поклоняємся, Та бо нас спасла єсть».

Нікольскій каже дальше, що Празник Пятдесятниці звичайно зветься «Троичним Днем»; і сила даруваного нам Отцем і Сином, Духа всіх злучила «відініем Тройци вразумляюци вірних, в Нейже утверждихомся». (Так 3-а пісня Канона в Неділю на Утрєні). Тому Нікольскій каже і на Каноні брати припів Пресвятії Тройці (гл. вище точка 109, б).

За поглядом Нікольського промовляє й то, що в *молитвах коліноприклонних*, ми прославляємо виразно Пресвяту Тройцю (гл. точка 114) — а хоч тоті молитви є на Вечірні — то вони однак становлять *characteristicum* — Недільного Богослуження і тому Вечірня в той день є вчасна ізлучена з Літургією¹¹⁹.

¹¹⁸ Так само і Грецька Тріодь Римська (1883) гл. стор. 434.

¹¹⁹ Синаксарій на Неділю Пятдесятниці кінчиться так: «Єлма [тоді] же святії Отци ізволиша разділяти праздники, ради величія пресвятого і животворящаго Духа, яко єдин єсть святія і живоначальнія Тройци. Се же і ми речем воутріє, како Дух святой прийде». І той уступ промовляє за тим, що ся Неділя більше від інших посвячена Пресвятії Тройці.

Наш обряд посвячує Величанню Пресвятої Тройці властиво кожну Неділю (на Полунощниці все Канон Пресвятій Тройці) — а в кожному разі не відповідає то нашому обрядові — якщо понеділок Сошествія називається «Днем Пресвятої Тройці» — а крім тропаря і кондака, Апостола і Євангелія на Літургії — жадної нема Служби — «чину» особного почитання її в той день; не відповідає то в жадній мірі достоїнству такого Праздника і в тому найліпший доказ, що се у нас є виключно механічним скопійованням латинського календаря.

Лишаючи на разі на боці справу, чи малобися виразно назвати Неділю Пятдесятниці — *Неділею Сошествія і Праздником Пресвятої Тройці* — думаю, що в кожному разі — треба в новім виданню Тріоди піти за приміром цілої прочої Восточної Церкви і *Понеділок посвятити в особливий спосіб почитанню Святого Духа.*

В такому случаю (якщо на Понеділок відпаде осібне празднування Пресвятої Тройці) — в Тріоді з 1907 року треба на:

- Стор. 566. — у долу опустити Тропар Пресвятій Тройці, а взяти лише тропар Сошествія.
- На стор. 570 — в надписі опустити (*«по іним же: Живоначальнїя Тройци»*)
- На стор. 571 — опустити кондак Святій Тройці — а брати лише Сідален Сошествія.
117. Стр. 571 — В Синаксарі — а) 1-й рядок по слові «*Пятдесятница*» — додати слово «*Самого*».
- б) рядок 4-й по словах «*і в сей*» додати «*же день*» (так є в Тріоді Грецькій (Рим) і в Тріоді Львівській з 1642.
118. Від Стор. 570–590 — варто звернути увагу на це, що у Львівській Тріоді з 1642 — є в тих днях на Сідалних Утрені і на Стіховних Утрені і Вечірні: много дуже гарних стіхир — яких нема у Львівській Тріоді з 1907 — отже при новому виданні можна би їх використати, з тих случаях де Тріодь теперішна каже *повторяти* той сам тропар чи стіхирю.

- Стор. 573 – цілком у долу додати новий уступ: «Знай — яко в Понедільник Святого Духа бивает при приходских церквах обикновенно от 8-о часа дне даже до Вечерни Крестний Ход на поля на сіяння. Людїям просящим Єрей или Дїякон читаєт святоє Євангеліє над кїйждо єго полем — таже пред четирема крестами стоящими в округ веси совершатся в четирех статїях — Чин обхожденїя і Влагословенїя поля» — (єгоже найдет в Требнику Львов. Ставропігїї стр. 486).
119. Стр. 597 – а) 4-й рядок з гори по слові «Яковля» — новий уступ: «Відж — от сеяже Неділи начинаєм чести на Утрєнях Недільних седм посланїй Соборних с Толкованієм їх, і на 14 посланїї Святаго Апостола Павла — Бєсїди Злагоустаго, і откровеніє святаго Йоанна Богослова с Толкованієм єго. Аще же Толкових или Бєсїд нїсть, то і самі Посланїя — такожде і Апокаліпсїс чести. Чтем же їх на Бдінїях Недільних прежде іних чтенїй до Вел. Святія Неділи Пасхи. В Пятдесятницю же всю на Дїянїя св. Апостол — Бєсїди Зластоустови. От сєго же Бдінїя начинаєм чести Толкованїє Іоанна Зластоустаго Євангелїя от Матея от 13 глави 1-й книги; оставшая же слова чтем в 12 дни по Христові Рождествї; в весь же Місяць сей і вторий совершаєм обї книги Толковательнїя 1-ю і 2-ю на Чтенїях утрєних до ісхода Місяца Августа, кромї єгда прилучитьсѧ житїє вел. нікогого Святаго, тогда чтем житїє єго».
- б) Рядок 6-й з гори по слові «на б» — додати: «іже на Господи Возвах і на Литїї писани».
- в) По 9-й стрїчці (де о Полунощницї бєсїда) по слові «гласа» додати: «Ємуже Акростихїс Тріяс Монас сосон ме тон Сон оїкетін» — єже єсть: Тройце Єдїнице спаси мя Твоего раба».
120. Стр. 600 – а) 10-й рядок з гори по слові «воскресен» додати: («Творенїє Йоанна Дамаскина»).
- б) рядок 11-й з долу по слові «Крестовоскресен» додати: («Твор: Косми Монаха»).
121. Стр. 601 3-й рядок з гори по слові «пою» — додати: («творенїє Теофаново»).

122. Стр. 613 – з долу додати слідууючу заввагу: *«С Неділею Всіх Святих совершицяся Круг Пенткостарія — Служби новііших Праздников движимих, іхже в странах под їх областію стоящих творити повелівають помістні Собори іже в Замойсті (1720 года) і іже во Львові (1891 года)», «Положихом в конець книги сія да угодно будет Христіанам Дни сія празднующим».*

І тут властиво кінчиться Пентекостаріон.

ДОДАТОК

новііших движимих Праздників, що стоять у звязи з цикльом Тріоди

Праздник Пресвятія Євхаристіі.

122. Стр. 614 – 1-й рядок по наголовку від *«совершаемое»* аж до *«Святих»* счеркнути, а в місце нього дати новий слідууючий уступ: *«Поставлений в ряд праздников движимих помістним іже в Замойсті собором — Праздник сей в преділіх Галицких совершається (по повелінію Синода Львовскаго) осмодневіем от Четвертка по Неділи Всіх Святих; переносит же ся на слідуующу Неділю с Бдініем (Без Воскресенія) якоже сія Тріодь на Четверток указует. В днех же предворяющих і послідствуюющих сію Неділю Служба бивает по уставу общему Внутр Празника Господскаго».*
123. Стр. 622 – а) В Синаксарі 14-й рядок з гори від слів *«в нашей же»* до слова *«хитростно і»* в 17-м рядку вичеркнути, бо в Замойськім Соборі жадного мотивованого рішення в тій точці нема — а лиш голий Спис Свят недвижимих і движимих а між ними і Свято Найсв. Євхаристіі.
124. Стр. 622–3 – вичеркнути також і уступ від слів *«Єще же і анатемі»*¹²⁰ на 3-ій стрічці від долу — аж до слів *«благочестно і благоговійно»* — на 1-й стрічці з гори слідууючої картки (623-ї) а на місце того дати: *По тому і ми таковая праздником почитаем.*

¹²⁰ Трудно анатемі віддавати тоті всі зединені Церкви восточні, де ще ще не обходиться Праздник Н. Євхаристіі.

125. Стр. 625 – в 9-м рядку від долу по слові — «Літургії» — можна би згадати, що Львівський Собор дозволяв лиш виключно в Праздник Євхаристії і на Храма — виставляти Найсв. Тайни в часі Служби Божої. Добре би це було, на це, щоби пригадати що частійше того не треба робити — але знова з другої сторони — поміщенням такої завваги в Тріоді немовби «узаконювало» — практику, що її вже Рим старається поможности обмежити задля Літургічного противоріччя — яке лежить в тім обряді; а є він до того і противний духові «Тайни» — під якою Восточна Церква любить почитати Ісуса — «утаєного» в Н. Євхаристії.
- Отже не приходжу тут з жадним внесенням лишаючи на тій точці і ініціативу Комісії поперестаючи самому лиш на порушенню гадки.
126. Стр. 657 – в середині яко передостанній уступ — при кінці Літургії дати новий уступ: *«Помістний Собор іже во Львові пове-ліваєт для стран Галицких творити в сію Неділю по За-амвонній Поход со Святими Тайнами і со чтенієм четирех Євангелій (Зри Галицкі¹²¹ Типікони і уставы церковнія).*
127.
по стор. 650 – Евентуально помістити Службу Н. Серцю Христовому о. Пралата Дольницького — зі слідующею вступною за-увагою: *«В первий Пяток по отданії Праздника Н. Євха-ристії — совершаєт латиньская Церков Праздник Найсв. Серця Спасителя нашего. Сіє послідствующіи множайшія церкви наші в Галицкому Краю аще і повелінія никакого не іміют — із благоговінства і в день сей чоловіколюбіє Господа прославляти іщуть; Самое істоє і ми желающе, да би по всяким образом звеличена била Любовь і Милость Гос-пода Нашего Ісуса Христа — предати хоцєм доброухотним читателем книги сіей — такожде і послідованіє Служби Найсвятійшему Серцю Христовому творенію Преподобнаго Кир Ізидора Дольницького егоже память у Бога с правед-ними; стяжав бо он високая смиренієм благочестиваго і богомільнаго і трудолюбиваго своего ерейскаго житія».*
128. – Службу Состраданія Пресвятія Богородици — пропону ю лишити на 10-у Пятницю по Пасці, а лише получитьи зі Службою Н. Серця Христового — там де тої служби не переносять на слідующею Неділю.

¹²¹ Типик Д-ра Микити з р. 1901 — ще нічого не згадує про Обхід з Н. Дарами на Карпато-Руси.